KARA

KDV dahil 200 TL KASIM'86 -2-

PUTLARI KIRALIM • EVRENSEL OY HAKKI YANILSAMASI
KRALLAR DA SOSYALİSTTİR • İŞKENCE • PROUDHON
STALİNİZM VAR MI • ARA SEÇİMİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

İÇİNDEKİLER

Kapak: Mehmet AKIN

Yazışma Adresi: Ahmet KURT
P.K. 1053
34437 Sirkeci-İST

KARA

Sahibi: Ahmet KURT
Yazılşleri Müdürü: Ümit ALTUĞ
Yönetim yeri: Klodfarer cad. Işık sok. Işık han.
No: 3/16 Divanyolu-İSTANBUL
Dizgi: Ahtapot
Basım: Gül Matbaası
Dağıtım: Etkin

Bir zamanlar iki kuş avcısı varmış.Dağa çıkıp ağlarını yaymışlar.Ertesi gün geri geldiklerinde ne görmüşler istersiniz? Ağları tahtalı güvercinlerle doluymuş. Zavallı hayvanlar kaçıp kurtulmak için umutsuzca çırpınıyorlarmış ama ağın delikleri çok küçükmüş. Nasıl geçsinler? Sonra dehşet içinde toplanıp beklemişler. ''Kahrolası kuşlar bir deri bir kemik'', demiş avcılardan biri. ''Bunları pazarda nasıl satarız?'' ''Birkaç gün bekleyelim de biraz şişmanlasınlar'' demiş öteki. Böylece onlara yem vermişler, su getirmişler, güvercinler de olanca güçleriyle yiyip içmeye başlamışlar. İçlerinden yalnızca biri hiçbir şey yememiş. Güvercinler her geçen gün biraz daha şişmanlıyorlarmış. Yalnızca biri giderek zayıflıyor ve inatla ağdan çıkmak için uğraşıyormuş. Bu durum avcıların onları pazara götürdükleri güne kadar sürmüş. Hiçbir şey yememiş olan güvencin o denli zayıflamış ki son bir çabayla ağın aralıklarından geçmeyi başarmış ve uçup gitmiş; artık özgürmüş.

KARA

Nikos KAZANCAKİS ''Yeniden Çarmıha Geriliş''

PUTLARI KIRALIM !

Süleyman DAL

Dünyanın her yerinde işçi hareketleri şimdiye kadar birçok kez barbarca bastırıldı. Uzun süre reformizmin sahte vaatlerine kulak verdi ve politik nameler İsrafil'in borusu gibi kulaklarını sağır etti.

İşçilere yıllar boyu ninniler söylendi, övgüler düzüldü, ağıtlar yakıldı. Bazıları onlara sakin olmalarını öğütledi, diğerleri "kültüre" ya da "eğitime" ihtiyaçları olduğunu söyledi. Çobanlık yapmaya heveslilerinin anlayışına göre, işçiler hiç bir zaman kendilerini kurtaracak kadar olgunlaşamadılar.

Eğer bu iş böyle giderse hazırlıklar sonsuza kadar sürecek. Halbuki durum tam da Kolomb'un yumurtasına benziyor: Dengede tutmaya çalışmak boşuna vakit kaybı demek. Çözüm yumurtanın kıçını kırmakta yatıyor.

Özgürlük amacını gerçekleştirmedikçe, hem katılanın hem de seyredenin hayranlığını kazanan bir toplumsal hareket boş bir fıçıdır aslında, sadece çok ses çıkarır.

İdeal durumda şu iki düşünce örtüşür: Bir yandan kollektiflik-ki, hiçbir şekilde bireyin bağımsızlığını gözardı etmeden dayanışma yoluyla yaratılan uyumdur, bir yandan da bireysellik -ki bu da bireyin bağımsızlığına saygı gösterileceğinin garantisi.

Görünüşe bakılırsa, bugünkü toplumun en kötü özelliği —düzeltelim, genelliği— "yoksulluk". Halbuki bugün daha kötü olan köleliktir. Kölelik insanı yoksulluğa mahkum eder ve karşı koymasını engeller. En büyük şeytan, kendini zengin ederken işçiyi sömüren sermaye değildir. En büyük şeytan, insanı çıplak ve savunmasız bırakan otoritedir. Bugün toplum içinde rastladığımız her türlü hastalık otoriteden kaynaklanır. Yoksulluk bir hastalık belirtisidir. Hastalığın adı ise köleliktir.

Evet, açlık ve yoksulluk insanın nefesini kokutur. Ama zenginlik daha beterini becerir, ortalığı kokutur. Zenginlik insanı üçkağıtçı ve bencil yaparken, otorite de, insanın duygularıyla birlikte kafasını da ezer. Boyun eğmenin sonu el etek öpmektir, uşaklıktır.

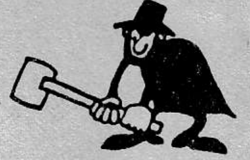
Hiçbir şey sermayeden daha fazla kan ve gözyaşının dökülmesine sebep olmamıştır ve tüm tarih otoritenin işlediği bağışlanamaz suçlarla doludur.

Zenginliğin ve otoritenin bir azınlığın elinde toplanması ancak diğerlerinin ezilmesiyle mümkündür. Yoksulluğun ortadan kaldırılması, köleliğe son verilmesi için şimdiye kadar harcanan çabaların boşa gitmesi, bu çabaların yeni diktatörlük ve sömürü biçimleriyle sonuçlanması, hiç kimsenin ihtiyacından fazlasını almadığı ve hiç kimsenin patronluk taslamadığı bir hayalin imkansızlığını göstermeye yetmez. Gariptir ama, su her zaman 100 derecede kaynamaz, isterseniz deneyin.

İnsanın iki temel vazgeçilmez dürtüsü vardır: ekmek ve özgürlük. Doğanın insan üzerindeki baskısı türünden baskıları (sel, deprem, volkanik patlama) dert etmeye gerek yok. İnsanı çileden çıkaran, insanlığın üzerine tencere kapağı gibi konan baskılar. Yemeğin kapaksız tencerede de pişebileceğini bir türlü anlamayanlara, yemeği pişirip yedirmekten başka çare yok.

Özgürlük tutkusunun yaşamadığı, karınca yuvası ya da arı kovanı modeli üzerine kurulu "sosyalist" toplumlardan insanlık, özgürlük adına pek birşey kazanmadı, kazanacağı da yok.

Evet, kabul edelim önyargılar var. Bu yazıyı bu satıra kadar önyargılarıyla okuyanlara yardımcı olmak üzere birkaçını sıralayalım.

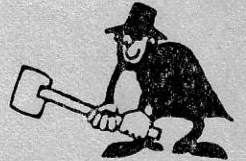

Önyargı 1: Krizin geçici olduğu inancı.

İnsan dünya telaşı içinde unutuyor arasıra, sermaye kendi pisliği içinde boğulmakta. İşsizlik dünya çapında sürekli artıyor ve açlık yaratıyor. Açlık, tecrit olmuş bireyi korkak yapar, ama genelleşmiş açlık öfkenin kaynağıdır.

Sermayenin krizini "uzun dalgalar"la öteleyenler bu olayı dolunayın "med-cezir"ine bağlasalar daha iyi olacak, hiç olmazsa öfke dalgası karşısında şaşırmazlar.

Efendiler ise baskı biçimlerini tecrit olmuş bireyin korkaklığıyla deniyorlar ve "daha geniş demokrasi" jokerini kullanmaya hazırlanıyorlar. Neyse ki demokrasi karın doyuracak bir şey değil, insanlar ekmek istiyor. Reagan ve Thatcher'a dikkat.

Önyargı 2: Aydınlar olmazsa olmaz inancı.

Bu önyargı, insanların nezarette yaşama alışkanlığından kaynaklanıyor. Halbuki aydınlar bir zamanların ulema taifesi gibi aristokrat bir imtiyaz peşindeler. Hepsi de halkın önderi ve öğretmeni olma hevesinde.Unutmayalım,her parlayan altın değildir. Pek çok aydın, diplomasının takviyesine rağmen kalabalıktan kafasını kaldıramamıştır. Oysa pek çok sıradan insan aydınlardan daha beceriklidir.

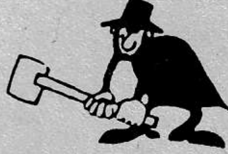
Bir meslek için üniversite eğitimi hazır bir üstün-

lük yaratmaz aslında. Sağduyu, sezgi yeteneği, insiyatif gibi şeyler üniversitelerde alınıp satılmaz.

Bütün cahilliğine rağmen, işlenmemiş bir kafa, öğrenmenin tekdüze çarklarında aşınmış, ayrıcalıklarla zehirlenmiş kafalara tercih edilmelidir.

Kültürlü olabilirler ama, vakar meselesinde aydınlar hiç de eğitilmiş değillerdir. Halbuki vakar, kültürsüz denen insanlarda bazen pırıl pırıl parlar.

Bir masa başı işinin bir atölye işinden hiçbir üstünlüğü yoktur. Ve bu tip "temiz" işlerde çalışanların diğerlerine "bilinç taşıyıp" yönlendireceği de hiç de öyle sanıldığı gibi "nesnel bir zorunluluk" falan değildir.

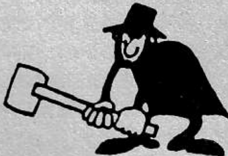

Önyargı 3: Siyaset alanında at koşturmanın elzem olduğu sanısı.

Siyaset "seyis"likten türeme bir sözcük. Yani at bakıcılığından. At bakıcılarının at koşturmasından daha doğal bir şey olamaz tabii. Ama söz konusu olan at değil de insanlardır. Attan inip eşeğe binmenin zamanı da gelmiştir artık.

"Politika" da hiç farklı değil. Kentin işleriyle uğraşmak anlamına geliyor. Ama bu da belediyelerin görevi. Bırakalım bu işi belediyeler yapsın, biz "pastoral senfoni"yi dinleyelim.

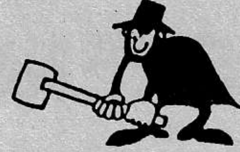
Siyaset arenasının alicengiz oyunları, yap-boz bilmeceleri yerine istek ile eylem arasındaki çelişkinin aşılması için çabalamak daha anlamlıdır. Esas sorun insanın, içinden gelenleri soyut laflara boğup, uzak vaatlerle ötelemek yerine bugünün gerçeği halne getirmektir. Herkesin üzerinde anlaştığı bir şeyin herkes tarafından ve hiçbir mesih, kurtarıcı, aracı veya tefeciye mahal bırakmadan gerçekleştirilmesi.

Önyargı 4: Bilginin deneyimden önce gelmesi gerektiği sanısı.

Bu önyargı, arabayı atın önüne koşmak gibi bir şey. İşlerin, tam anlamıyla, hatasız ve yanlışsız şu ya da bu biçimde gideceği konusunda hiç kimse garanti veremez. Eğer öğrenme süreci böyle olsaydı ya kediler kasap olurdu ya da hiçbir çırak usta olamazdı. Gerçek hayatta işleyiş farklıdır. Önce çalışmaya karar verirsiniz ve ancak çalışırken öğrenirsiniz. Bir doktor da işinin ustası olduktan sonra cerrahlığa başlamaz, neşter kullana kullana cerrah olur.

Sorun böyle konunca, politika ile iştigal edenler hemen mükemmelliklerle dolu detaylı bir cennet tablosu çizmeye hazırdırlar. Ama sorun bu değil. Sıradan insanlara bir tek noktada güvenmek gerek. Onlar yürümeyi, öğrenmenin tek mümkün yoluyla öğrenecekler: yürüyerek.

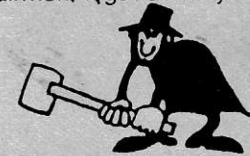
Önyargı 5: Bir toplumsal mimarın şart olduğu sanısı.

Bu anlayış, politikanın bir mirası aslında. Politika, yöneticiler olmadan insanların birarada yaşayamayacağını ima eder. Halbuki insanları birarada tutan yöneticilerin keskin uzak görüşlülüğü ve becerisi değil, insanların toplu halde yaşama içgüdüsü ve karşılıklı yardımlaşma/dayanışma ihtiyacıdır. Daha mükemmel birarada yaşama biçimleri yaratan toplumlar, liderleri öyle seçtiği için değil, o toplumu oluşturan insanların kendiliğinden eğilimleri bu biçimleri doğurduğu için öyle yaşamayı becerebilmişlerdir.

Çocuğun eğitimi de buna benzer. Öğretmenlerin çocuğun yetişmesinde ve öğrenmesinde rolleri sürekli abartılır. Oysa değme üniversite mezunlarına taş çıkartan kendini yetiştirmiş "hayat mektebi"nden mezun "kaldırım mühendisleri", öğretmenin öğrenme sürecinin vazgeçilmez bir parçası olmadığının en çarpıcı örnekleridir. Üstelik, öğretmenlere rağmen öğrenen öğrencilerin sayısı da hiç az değildir.

Aynı şey tıp konusunda da söylenebilir. Bir doktor —eğer ölmediyse— hastasını tedavi ettiğini söyler ve bu genellikle kabul görür. Oysa tedaviden asıl sorumlu olan vücudun kendi dengesini sağlama doğrultusundaki eğilimidir.İsterseniz bir doktorla konuşun. Doktorlar işlerini en iyi şekilde, vücudun kendini düzeltme mekanizmalarının önündeki engelleri kaldırdıkları durumda yapabilmektedirler. Yine doktorlara rağmen iyileşen hastaların sayısı da az değildir.

Birarada yaşamanın daha güzel biçimlerini bulmak için kimsenin insanları dürtüp, yol göstermesine gerek yoktur. Engel olmasınlar yeter. Mesele egilimleri güçlendirip şekillendirmek, içgüdülerin yolunu açmaktır.

Önyargı 6: Yukarıdaki "dokunulmaz" anlayışlara önyargı demenin cahillik ürünü olduğu önyargısı.

Tabii, üniversite diploması olmayan sıradan insanlara hayatın karmaşıklığını anlayamadıkları, değişme ve değiştirmeye içkin sorunları kavrayamadıkları,bir su bardağının bir düzineden fazla işlevinin olduğunu düşünemedikleri söylenebilir.

Bilinmelidir ki, sıradan insanlar entellektüellerden çok daha iyi sosyoloji bilirler. Hele iş çözümlere geldi mi onlardan çok daha ileri görüşlüdürler.

Çünkü onlar yürekleriyle görür, yürekleriyle duyarlar. Entellektüeller düşündüklerini imbikten imbiğe geçirip damıtırken onlar içlerinden geleni yapmıştır bile. Cahillik, işte bunları bilmemektir.

Putları kırmak için ağır balyozlar gerek. Balyoz da bulunacak, balyozu putların tepesine indirecekler de, hiç kuşkunuz olmasın.

■

İŞKENCE BİR KONUDUR SÜRER GİDER

Osman KONUR

Oldukça uzun bir süredir tartışılan, "sergilenen", "lanetlenen" ve son birkaç yıldır gündemden düşmeyen bir konudur işkence konusu. Öyle görünmektedir ki kimse, yasalar ve de hiçbir kurum işkenceden yana değildir. Ama yapılmamakta mıdır? Böylesi bir iddiaya kargalar bile güler.

Yapılmaktadır, yapıldı ve "birileri" tarafından yapılacağa da benzer. İşkenceyi "düşündüklerini yaşamanın" muhtemel bir sonucu olarak gayet iyi bilenler ve böyle birşeyin varlığını tahayyül bile edemeyenler tanıdılar. İşkence karşısında "yıkılan", "kişiliği parçalanan"ları yuhalamamak gerektiğinde ve işkenceyi yenenleri alkışlamak gerektiğinde bugün hemen herkes (bazen olayın failleri bile) birleşebilir. Ama işkence haberlerinde, tartışmaya kaynaklık eden bağlamlarda öyle bazı noktalar varki, zihniyet böyle giderse bu olaylar ve tartışmalar daha çok süreceğe benzer.

İşkence konusunda sağlıklı bir tartışmanın herşeyden önce netliğe kavuşturulması gereken iki boyutu var. Birincisi bu konunun artık klişeleşmiş olan ele alınış üslubu, ikincisi konunun değerlendirilişinde mihenk taşı yapılan kavramlar.

İşkence nedir? Bir söz vardı: Zürafayı tanımlamak zordur ama görünce hemen anlarsınız. Fakat bu anlayış toplumdan topluma değişmektedir. Bazı ülkelerde adamı bir metreye bir metre bir hücreye kapatsanız bunun "kamuoyu"ndaki adı işkence olabilir. Bazılarında falaka bile "baba dayağı" sayılır. Türkiye'de hergün yaşanan itip kakmaları, amirlerden patronlardan, siyaset adamlarından yenilen küfürleri bir yana bırakın, bir sorgulamada gözünüzün içine bin vatlık bir ampul de tutulsa, farelerle koyun koyuna da yatsanız bunlar "işkence" sayılmayacaktır. Nasıl Ahmet Bey'le Ayşe Hanım'ın evliliği "toplumumuzun medeni ve tarihsel hayatında" kayda değer bir "olgu" olarak kabul edilmezse, hergün aynı makinenin önünde yamulmanız, seçimlerde, para bulan, örgüt kuran ve size gösterilen seçeneklere kendinizi temsil ettirmek durumunda olmanız, otuzbin lira parayla bir ay geçinmek zorunda kalmanız, işkence sayılmayacaktır. Kamuoyunda işkence, kişi üzerinde uygulanan dolaysız fizik zorun- o da belirli niceliği aşan- adıdır. Ve işkence üzerine yazı yazan yazarlarımız, dergilerimiz, gazetelerimiz için, kamuoyumuz ve aydınımız için, yeterli olmaktadır bu tanım.

Falaka, elektrik, askı, artık bu herkesin bildiği yöntemlerdir işkencenin alameti farikaları. İnsanlar böyle bir ortamda birbirlerine "o da işkence mi? Şu da var" demeye başlarlar rahatça. Genel işkence içinde özel işkence, binler ve milyonlarca insanın gözleri önüne serilir, onun kahramanları vah vahlarla seyredilir (bir sanat dalı ve meta haline gelmiştir artık) failleri de yuh yuhlanır.

Genel işkenceyi tanımadığınızda, özel işkencenin sizin için ifade ettiği şey iyice sınırlı bir hale gelir. Tokat işkence değildir, elektrik işkencedir vb. zırvalamaları başlar.

İşkence böylece belirli aktör ve aktrisleri olan bir seyirlik haline gelir. Birileri birilerine yaparlar, bazen roller değişir, sürer gider. Önemli olan gözden kaçacaktır bu arada. O da işkenceyi doğuran zihniyettir. Sanılırki, o zihniyet o nerede olduğu bilinmeyen o karanlık yerde o karanlık kişi tarafından yapılan o karanlık iştir.

Oysa o okuldaki cetvel dayağından, sabah altıda kalkma zorunluluğuna kadar her yerde yaşamaktadır. İşkencenin verili tanımını kabul ettiğinizde artık ilelebet "kocakarılar gibi" ağıt yakmaya mahkumsunuz.

Ama bu genel kabul görmüş "tanım" işkenceye karşı olan (herkes karşıdır) onu "teşhir edenler" tarafından önsel bir onay aldığı gibi, birçok yayın organı işkenceye karşı mücadele ettiğini ileri sürerek konuyu işkencenin zihniyetteki temeli olan kavramlarla tartışmaktadır.

İşkence-en geniş ve en daranlamıyla-erk kavramından soyutlanarak ele alınamaz. Ama bugün o kadar dar ele alınmaktadır ki, birileri rahatlıkla "kendi iktidarlarında" işkencenin olmayacağını söyleyebilirler. Üstelik o iktidarın kendisi işkence olsa bile. İşkence eleştirmenlerinin önemli bir kısmı için işkencenin kim tarafından yapıldığı, ne zaman yapıldığı önemlidir.Kimisi Stalin tarafından yapılınca,kimisi Humeyni, kimisi de Hitler ya da Pinochet tarafından yapılınca eleştirir. Kimileri de Avrupa parlamenter demokrasileri temelinde gündelik hayatın rutin bir işkence haline geldiği bir ortamda "tarafsız" olarak bütün bunları eleştirirler. Ama hepsinin dağarcığında "amaç her türlü aracı meşru kılar" ilkesi hazır beklemektedir. Erk isteyenlerin ve erk sahiplerinin birinci düsturudur bu.

Bu nedenle işkenceyi erkin kavramlarıyla tartışırlar. "İşkence yanlıştır", "İşkence doğrudur' gibi. Ama istisnasız hepsi için "koşullar", o kahrolası "koşullar" belirleyecektir bu doğruluk ya da yanlışlığı.

"Allah için", "Millet ve devlet için", "proletarya için", yapılabilir onlara göre. Bunun onlarca örneğini görmedik mi? "Doğru" ve "yanlış"ı belirleyecek hale bir gelsinler o zaman görülecek ve gösterilecektir bütün bunlar. Doğru ve yanlış her türünden erkin kavramlarıdır. İşkence doğru ya da yanlış değildir. İşkence çirkindir. Eğer "ahlak" "bir yaşam estetiği" ise işkence ahlaksızlıktır. Neden mi böyledir? İşkenceye karşı mücadele edenlere böyle geldiği için böyledir. O mücadele kendi "estetiğini" yani kendi "ahlak"ını herhangi bir doğrudan destek almaya gerek duymadan kuracağı oluşturacağı için böyledir.

İşkence çirkindir, o, hiçbir araçlık özelliğiyle mazur gösterilemez. Çünkü araç dediklerimiz bugünün, şimdinin, yaşamımızın ögeleridir. Onlar hiçbir nurlu gelecek için çirkinliğe teslim edilemez. ■

BİR GÜN

Can BURAK

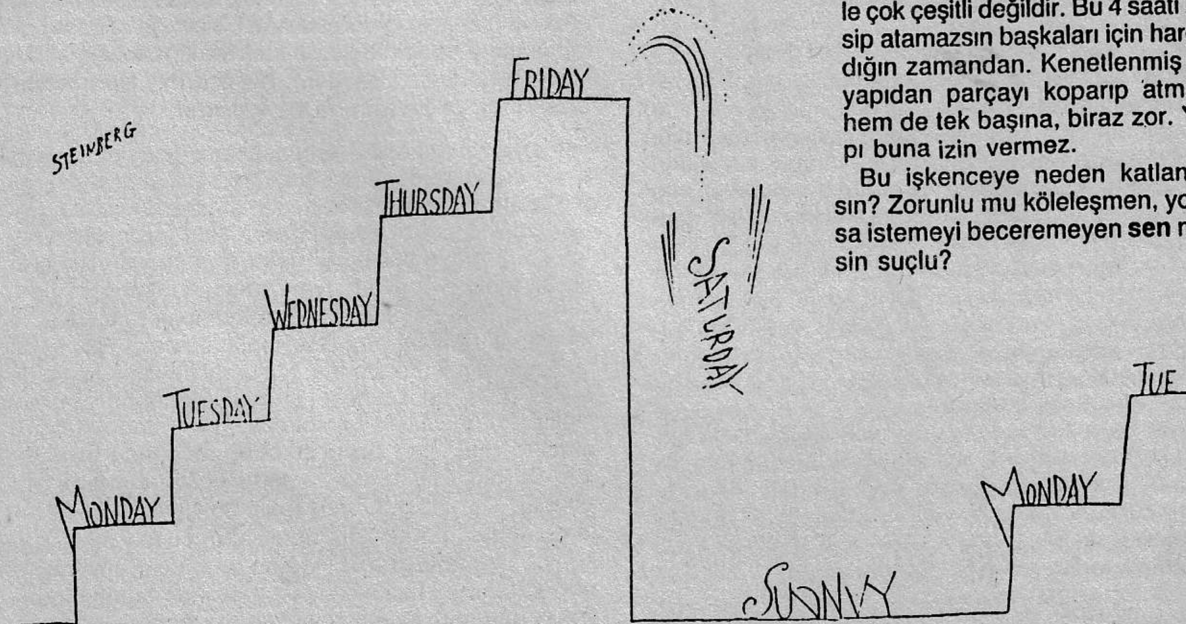
Saatin çalmasıyla uyanırsın sabahları. Ya da dışarıdan gelen bir ses, belki de annenin dürtmesi; ama yataktan kalkarsın sonuçta. Sabahın körü olması gerekmez. Ama uyanırsın. Miskin miskin kalkarsın. İşe yetişmen gerekiyordur, aceleyle fırlarsın. Elini yüzünü yıkarsın. Yıkamak zorunda değilsin. Sabah kahvaltını edersin, her sabah etmen tabii ki gerekmez. Özel bir gün, tatil ya da bayram günü değilse dışarı çıkman muhtemel. Okul, iş, kahve, aylaklık ya da bir buluşma. Nedeni ne olursa olsun dışarı çıkarsın. Yaşadığımız toplumda işe gitmek için evden çıkar insanlar genellikle. Ve yine genellikle sabahın erken saatlerine denk düşer bu çıkış. İsteksiz olursun kapıdan adımını attığında, ama çıkman gerekir. Böyle hissedersin. Para kazanmak zorundasındır. Fiziksel varlığını devam ettirebilmekve dünya nimetlerinden az buçuk çöplenebilmek ancak para karşılığı yapılmaktadır. Yaşamak için para zorunlu. Bugün böyle. Dilenebilirsin, çalabilirsin ya da çalışırsın. Genellikle çalışılıyor. Daha doğrusu **iş** yapılıyor. Bilinen anlamda bir iş yapmayabilirsin. Ama dilenmek gibi, para kazanmak için yapılan tüm eylemler iştir.

Sözün kısası, sabah kalktıktan birkaç zaman sonra işyerinde bulursun kendini. Bu "birkaç zaman", senin gibi suratsız insanların, senin yaptığın gibi işe ulaşmak için geçirmek zorunda oldukları bir zamandır. Suratsızdırlar, zira kimse isteyerek işe gitmez. Elde zorunluluk var.

"İşyeri" diye tanımlanan bu mekana ulaştığında, başlarsın "çalışmaya". Senin gibi yaptığı işle uzaktan yakından ilgisi olmayan insanlarla birlikte vida sıkarsın; bordro tutarsın, simit satarsın, muhasebenin ilkelerini ezberlemeye çalışırsın. Yaptığın "üretim" diye tanımlanır. Nedenini niçinini bilmen gerekmez, üretmen gerekir. Birisi için, devlet ya da toplum için üretmen gerektiği söylenir. Senin açından, o üretilenleri kullanabilmen için, adı geçen gereklilik, zorunluluktur artık. Çalışma eylemin var olan yapıda, zorunlu hale gelmiştir. İstediğin zaman ve istediğin kadar çalışamazsın.Belirlenen süreler içinde **iş görmek** durumundasındır ve karşılığında "bedelini" alırsın. Değişik biçimlerde ya da miktarlarda olsa da aldığın şey sonuç olarak senin bedelindir, para olarak ifaden.

Bu mekandan çıktığında 24 saat olarak belirlenen günün yarısını tamamlamış olursun. Eve ya da istediğin başka bir yere ulaşmak için, senin gibi bezgin insanların, senin yaptığın gibi, yine "birkaç zamanlık" süreye katlanmaları gerekir. Bezgindirler, zira çalışmak zorunda olmak ya da zorunlu çalışma, öldürmese de süründürür. Bu belayı da atlattığında 24 saat olarak tanımlanan gün içersinde mekanik saat 20'yi gösterir. Bir günün 1/3'lük süresini uyumak eylemine ayırdığında önünde kendine ayıracak 4 saatlik bir süren vardır. Ne yapacaksan, ne istiyorsan bu sürede yapacaksın. Sevmen, eğlenmen, başka insanlarla iletişim kurabilmen bu süre içinde gerçekleşecekBütünkatlandıkların bu kadarcık süre için değil miydi? Yaşa... Koskoca 4 saat. O pek yüceltiğin çağın gereklerine uy ve hızlı yaşa. Zira hayatın böyle "bir gün"lerin toplamı. 50 yıllık bilinçli yaşamın içinde toplam 5 yılı aşmaz sana ait olabilecek süre. Aşmaz ya, istediğini de yapamazsın bu sürede. Yapacakların belirlenmiş ve sınırlanmıştır. Önündeki seçenekler sonsuz değildir. Televizyon seyredersin, kumar oynar ya da içki içersin. Eğlence biçimleri de öyle çok çeşitli değildir. Bu 4 saati kesip atamazsın başkaları için harcadığın zamandan. Kenetlenmiş bir yapıdan parçayı koparıp atmak, hem de tek başına, biraz zor. Yapı buna izin vermez.

Bu işkenceye neden katlanırsın? Zorunlu mu köleleşmen, yoksa istemeyi beceremeyen **sen** misin suçlu?

Pazartesi Salı Çarşamba Perşembe Cuma Cumartesi Pazar Pazartesi Sa

LİBERTERLİK VE EKOLOJİ

Murray BOOKCHIN

Çeviren: Handan TAYYAR

Desantralize toplumdan liberter topluma uzun bir yol vardır. Bu imkanı ayrıntılı olarak incelediysem bunu, liberter bir toplumun uzak bir ideal olmaktan öte, ekolojik ilkelerin uygulanması için bir önkoşul olduğunu göstermek için yaptım. Önce ekolojinin eleştirel mesajını toparlayalım: Doğal dünyadaki çeşitliliği azaltırsak onun birliğini ve bütünlüğünü bozarız; doğal uyum ve sürekli denge için çalışan güçleri yok ederiz; ve daha da önemlisi, doğal dünyanın gelişimine, çevreyi sonunda daha ileri yaşam biçimleri için uygunsuz kılan mutlak bir gerileme getiririz. Bir de ekolojinin yapıcı mesajını toparlayalım: doğal dünyanın birliğini ve dengesini ilerletmek istiyorsak, onu uyumlu kılmak istiyorsak çeşitliliği korumalı ve artırmalıyız. Kuşkusuz sadece kendi uğruna çeşitlilik boş bir hedeftir. Doğada çeşitlilik kendiliğinden ortaya çıkar. Yeni bir türün yetenekleri iklimin insafsızlığıyla, yırtıcı hayvanlarla başa çıkma kabiliyetiyle ve ortamını kurma ve genişletme kapasitesiyle denenir. **Çevrede ortamını genişletmeyi başaran türler aynı zamanda bir bütün olarak ekolojik konumu da geliştirirler.** E.A.Gutkind'den alınan bir cümlecikle hem kendi için ve hem de dengeli bir ilişkiye girdiği diğer türler için "çevreyi geliştirir".

Bu kavramlar toplumsal teoriye nasıl uygulanır? İnsan doğanın bir parçası olduğuna göre doğal çevredeki bir genişlemenin toplumsal gelişimin temelini de genişleteceğini söylemek tahminim birçok okur için yeterli olur. Ancak sorunun yanıtı birçok ekolojistin ve liberterin düşündüğünden çok daha derinlere gider. Yeniden, çeşitliliğin bir ürünü olarak ekolojik denge ve bütünlük ilkesine dönmeme izin verin. Bu ilkeyi akılda tutarak bir yanıta doğru ilk adım Herbert Read'in "The Philosophy of Anarchism" adlı kitabından bir pasajda verilmiştir. "İlerleme ölçütü"nü sunarken Read şunu gözlemliyor: "İlerleme bir toplumdaki farklılaşmanın derecesiyle ölçülür. Birey birlik olmuş bir kitlede bir birim ise yaşamı sınırlı, sıkıcı ve mekanik olur. Ayrı eylem alanı ve potansiyeli ile birlikte birey kendisine ait bir birim ise rastlantı ya da şansa daha çok bağlı olur ama en azından kendisini geliştirebilir ve ifade edebilir. Gelişebilir-kelimenin gerçek anlamıyla gelişebilir-güç bilinci, canlılık ve sevincini geliştirebilir."

Read ne yazık ki, bu düşünceyi geliştirmese de ilginç bir başlangıç noktası sağlıyor. Başlangıçta dikkatimizi çeken ekolojistinde liberterin de kendiliğindenliğe güçlü bir vurgu vermesidir.Ekolojist, teknisyenden fazla bir şey ise,'doğa üzerinde iktidar' fikrini reddetmeye eğilimlidir.Bunun yerine o,yoluna ekolojik konum içinde 'yön vermekten' bir ekosistemi yeniden yaratmaktan çok onu **idare etmekten** sözeder.Libertere gelince, toplumsal kendiliğindenlik terimleriyle, toplumun ve insanlığın imkanlarının serbest bırakılmasından,insanların yaratıcılığının dizginlerinin özgür ve kısıtlamasız kılınmasından sözeder.İkisi de,kendi tarzlarında, otoriteyi menedici,doğal ve toplumsal bir durumun yaratıcı potansiyelini sınırlayıcı bir yük olarak görürler.Hedefleri bir alanı yönetmek değil onu özgür bırakmaktır.Anlayış,akıl ve bilgiyi bir durumun potansiyellerini yerine getirmenin araçları olarak görürler,onun potansiyellerinin yerine geçecek önceden tasarlanmış fikirler ya da gelişimlerini çarpıtacak bir dogma olarak değil.

Read'in kelimelerine yeniden dönersek bizim dikkatimizi çeken liberterin de ekolojistin de farklılaşmayı bir ilerleme ölçütü olarak görmeleridir. Ekolojist biyolojik ilerlemeden sözederken 'biyotik piramit' terimini kullanır; liberter ise toplumsal ilerlemeyi ifade etmek için 'bireyleşme' kelimesini kullanır. Read'in ötesine gidersek giderek artan bir birliğe çoğalan bir farklılaşma ile varıldığında liberter ile ekolojistin çakıştığını görürüz. **Gelişen bir bütün kısımlarının çeşitliliği ve zenginliği ile yaratılır.**

Ekolojistin bir ekosistemin alanını genişletmeye ve türler arasında özgür bir karşılıklı etkileşimi ilerletmeye çalışması gibi liberter de toplumsal deneyimin alanını genişletmeye ve gelişimindeki bütün kısıtlamaları kaldırmaya çalışır. Liberter toplum yalnızca erksiz bir toplum değildir, aynı zamanda insan için, hem kır hem de kent yaşamıyla sağlanan bir uyarıcıya, fiziksel ve zihinsel etkinliğe, bastırılmamış duyarlığa ve özyönelimli maneviliğe, toplumal dayanışma ve bireysel gelişime, bölgesel kendiliğindenliğe ve özdisipline zahmetli işin kaldırılmasına ve hünerli işin artmasına yolu açar. Bizim şizofren toplumumuzda bu hedeflerbirbirini dıştalar ve hatta taban tabana zıt gibi görülür. Tam da günümüz toplumun lojistiği nedeniyle dualiteler olarak görülürler -kent ve kırın ayrılması, işin uzmanlaşması, insanın atomizasyonu- ve liberter tolumun fiziksel yapısı hakkında genel bir düşünce olmaksızın bu dualitelerin çözülebileceğine inanmak mümkün değildir. William Morris'in **News from Nowhere**adlı kitabını ve Peter Kropotkin'in ya-

zılarını okuyarak böyle bir toplumun nasıl olabileceği hakkında biraz fikir edinebiliriz.Ancak bu eserler de yeterli değildir.İkinci Dünya Savaşı sonrası tekno lojik gelişmelerini ve ekolojinin gelişimiyle yapılan katkıları bu eserlede bulamayız.'Ütopya yazıları'na girmek içn burası uygun bir yer değil ancak genel bir tartışma içinde bile bazı noktalar verilebilir.Ve bu noktaları ortaya koyarken yalnızca bunları destekleyen daha açık ekolojik öncüllerindeğil, aynı zamanda hümanistik olanların da üzerinde durmak istiyorum.

Liberter bir toplum desantralize bir toplum olmalıdır, yalnızca insan ve doğanın uyumluluğuna sürekli bir temel sağlamakiçin değil, **ayrıca insan ve insanın uyumluluğuna yeni boyutlar eklemek için de** Yunanlıların,boyutları ve nüfusu, yurttaşlar arasında yüzyüze,genellikle samimi ilişkileri engelleyecek bir şehirden dehşete düştükleri sık sık hatırlatılır.İnsan topluluğunun boyutlarını küçültmek gerekliliği açıktır-kısmen kirlenme ve ulaşım sorunlarımızı çözmek için,kısmen de **gerçek** topluluklar yaratmak için.Bir anlamda, insanlığı **insanileştirmemiz** gerekiyor. Telefon, telgraf, radyo ve televizyon alıcıları gibi elektronik aygıtlar insanlar araındaki ilişkilere aracılık etmek için mümkün olduğunca az kullanılmalıdır. Kollektif kararlar alınırken -antik Atina yasama meclisi, bazı açılardan, toplumsal kararlar almada bir model oluşturabilir-topluluğun bütün üyelerinin,meclisde söylev veren herhangi biri hakında etraflı bilgi sahibi olma fırsatını elinde bulundurması gerekir. Doğrudan kişisel tanışma ve yüzyüze tartışma yoluyla oun tutumlarını öğrenmek,sözlerini incelemek ve düşünceleri kadar motiflerini de tartmak için uygun bir konumda olmalıdır.

Küçük topluluklarımız ekonomik olarak dengeli ve çok yönlü olmalıdır, kısmen yerel hammaddelerin ve enerji kaynaklarının tam kullanımını sağlamak için, kısmen de bireylere açılan tarımsal ve endüstriyel uyarıcıları geliştirmek için. Örneğin mühendislik yönünde bir tercihi olan bir topluluk üyesi ellerini topraktan uzaklaştırmamaya teşvik edilmeli, düşünce adamı kaslarını da çalıştırmaya yöneltilmeli, 'doğuştan' çiftçi hadde fabrikasının çalışmasıyla tanışmalıdır. Mühendisi topraktan, düşünürü belden ve çiftçiyi endüstri atelyesinden ayırmak, uzmanlar tarafından toplumsal kontrolün tehlikeli bir dereceye ulaşmasına varan bir mesleki aşırı uzmanlaşma derecesine yol açar. Aynı derecede önemli olan, mesleki ve profesyonel uzmanlaşmanın toplumun hayati bir hedefe varmasını engellemesidir: Doğanın teknisyen tarafından insanlaştırılması ve toplumun biyolog tarafından doğallaştırılması.

Ben liberter bir topluluğun açıkça tanımlanan bir ekosisteme yakın olacağını ileri sürüyorum. Bu toplum farklılaşmış, dengeli ve uyumlu olacaktır. Böyle bir ekosistemin Yunan**polis**'inde ya da ortaçağ komününde bulduğumuz gibi ayrı bir merkezi olan bir kentsel varlık görünümünde mi olacağı yoksa Gutkind'in önerdiği gibi ayrı bir merkezi olmayan dağınık topluluklardan mı oluşacağı tartışılabilir. Ancak bu toplulukların herhangi biri için ekolojik büyüklük, orta boyutlarda bir nüfusu beslemeye yeterli en küçük ekosistem tarafından belirlenir.

Yaşam araçları için açıkça çevresine bağımlı olan görece kendine yeterli bir topluluk onu destekleyen karşılıklı organik ilişkiler için yeni bir yön kazanacaktır. Uzun dönemde, kendine yeterliliğe ulaşma çabasının, bugün hüküm süren abartılı ulusal işbölümünden daha etkili olduğunu kanıtlayacağını düşünüyorum. Küçük endüstriyel imkanların topluluktan topluluğa kuşkusuz birçok sureti olabilir ancak her grubun yerel çevresiyle tanışıklığı ve ekolojik kökleri onun çevresini daha akıllıca ve sevgiyle kullanmasına yol açacaktır. Taşralılık üretmek bir tarafa göreli kendine yeterliliğin bireysel ve toplumsal gelişim için yeni bir boyut-topluluğa hayat verecek çevreyle birlik-yaratacağına inanıyorum.

Bireysel, mesleki ve sanatsal sorumlulukların rotasyonu birey olma, yaratma ve özgelişime yeni boyutlar getirme duygusunu harekete geçirecektir. Mükemmel bir toplumda mükemmel insanı yaratmayı umabiliriz; çok yönlü bir toplumda çok yönlü bir insanı. Bütün kusurları ve sınırlılıklarına karşın Batı dünyasında bu mükemmelliğe dairbir fikri ilk verenler Atinalılardır. **'Polis** amatör için yapılmıştı' diyor H.D.F. Kitto. 'İdeali her yuttaşın(**polis**in demokratikya da oligarşik olmasına göre daha az ya da daha çok) etkinliklerin hepsinde yeralmasıydı; bu açıkça çok yönlü fazilet ve çok yönlü etkinlik olarak Homerik **arete** kavramından gelen bir idealdi. Yaşamın bütünlüğü ya da birliğine karşı bir saygıyı ve sonuç olarak uzmanlaşmaya karşı bir nefreti ifade eder. Verimliliği küçük görür-ya da daha çok daha yüksek bir verimlilik idealini; yaşamın bir kesiminde değil ama yaşamın kendisinde varolan bir randımanı ifade eder.' Kuşkusuz daha yüksek hedeflere göz diken liberter bir toplum bu anlayıştan daha azıyla yetinemez.

Pratikte ekolojik topluma varılırsa toplumsal yaşam, dengeli, uyumlu bir bütünde birlikte yer alan duyarlı bir insan gelişimini ve doğal çeşitliliği ortaya koyacaktır. İnsani yerleşimlerinve ekosistemlerin topluluktan bölgeler yoluyla bütün kıtalara yayılarak, herbiri kendi eşsiz potansiyellerini geliştiren ve topluluk üyelerini geniş bir ekonomik, kültürel ve davranışsal uyaran tayfına açan, rengarenk bir farklılaşma yarattığını göreceğiz. Bizim payımıza düşen topluluksal biçimlerin çoşku verici genellikle hareketli çeşitliliği olacak -bir yerde yarı kurak ekosistemlere ya da otlaklara mimari ve endüstriyel uyumlanma, başka bir yerde ise ormanlık alanlara uyumlanma. Birey ile grup, topluluk ile çevre, insanlık ile doğa arasında yaratıcı bir karşılıklı etkileşime tanık olacağız. Bugün, insanlarla diğer yaşam biçimleri arasındaki farklılıkları, dıştakini "üstünlüğü" ya da "aşağılıklığı" ile tanımlayarak, hiyerarşik çizgilerle düzenleyen düşünüş şekli farklılıkla ekolojik bir tarzda ilgilenen bir bakışa yerini bırakacaktır. İnsanlar arasındaki farklılıklar saygı uyandıracak, dahası deneyim ve görüngülerin birliğini zenginleştirecek unsurlar olarak beslenecektir. Özneyi nesnenin karşısına koyan geleneksel ilişki nitelik olarak değiştirilecek; 'dıştaki', 'farklı', 'öteki' karmaşıklığı nedeniyle daha zengin olan bir bütünün bireysel kısımları olarak görülecek.Bu birlik duygusu bireyler arasındaki ve toplum ile doğa arasındaki çıkarların uyum kazanmasını yansıtacak.Baskıcı bir rutinden,paralize edici bastırma ve güvencesizliklerden,zahmetli işin ve yanlış ihtiyaçların yükünden, otorite engelinden,irrasyonel zorunluluktan kurtulan bireyler, nihayet, tarihlerinde ilk kez olarak, insan topluluğunun ve doğal dünyanın bireyleri olarak potansiyellerini kavrayabilecek bir konumda olacaklar. ■

LİBERTER DÜŞÜNCENİN ÜÇ SACAYAĞI

-1- P.J.PROUDHON

Ali KÜREK

GİRİŞ:

"Liberter düşünce" diye bir kavramla yola çıktığımızda, kavramın içini neyin doldurduğunu sorarak işe başlamak gerek. Sebastian Faure'a göre, "Otoriteyi reddeden ve ona karşı dövüşen herkes bir liberterdir". Ami bu tanımı kabul etmek Tolstoy gibi liberterler de olduğunu düşününce oldukça zor. Diğer taraftan bugün artık "klasik" diye adlandırmak zorunda kaldığım Proudhon, Godwin, Kropotkin, Bakunin tarafından geliştirilen yaklaşımlarda, hep bugünden kalkarak ona varılacak bir "Güneş Şehir" varken, Stirner, Tolstoy, Sorel ve diğer bazılarında bu yoktur.

Öte yandan liberterleri, tahakküme karşı yürüttükleri kavganın metodolojisinden kalkarak ayırmak da pek mümkün değildir. Sözgelimi "şiddet" üzerine aralarında birçok farklılık vardır.

Fakat bütün bunlara karşın, onları birleştiren ve diğer düşünce akımlarından ayıran bir dizi özelliği kolaylıkla bulmak mümkündür.

1648 İngiltere'sinin Digger hareketi lideri Gerard Winstanley şöyle der: "Diğerlerinin üzerinde hiçbir lord olmayacak, çünkü herkes kendi lordu olacak." Bütün liberterler için bu, bir ilkedir.

P.J.Proudhon, şöyle yazar: "İktidar için uğraştıkları sürece istisnasız bütün partiler mutlakiyetçiliğin çeşitlemeleridir." Bütün liberterler bu görüşe katılır ve özgürlük için mücadelede "politik" mücadeleyi bir yöntem olarak reddederler. "Demokrasi halkın egemenliğini, liberter düşünce bireylerin egemenliğini savunur" diyerek, demokratik sistemle aralarındaki farklılığı vurgularlar. Servete karşı olmakla kalmaz, servette insanı yozlaştıran onu uyuşturan bir kötülük bulduklarından onu sevmezler de.

Yine hemen hepsi, toplumu işçi sınıfı ve burjuvazi olarak iki ana sınıfa bölmezler. Üretici, yönetilen, hoşnutsuz olma durumlarını temel alarak hakimler ve hükmedilenler olarak görürler ve proletarya onlar için her zaman tahakkümün olduğu her yerde varolan bir kesimdir. Ve hoşnutsuz olan her zaman o olduğu için özgürlük de onun eseri olabilir ancak.

Liberter düşüncenin şablonu çıkartılamaz, üstelik o -her ne kadar iyi yazarlara sahipse de- yazdıklarından çok yaptıklarıyla önemlidir.

Liberterlerin tartışmaları "ustalardan" yapılan alıntılarla sonuçlanmaz. Her tartışmanın "tartışmasız" aracı olan "kutsal" metinler yoktur ortada. Liberter ustalar vardır şüphesiz, onlardan öğrenilecek çok şey de vardır, ama bu durum hiçbirini hareketi üzerine çöreklenmeye yöneltmemiştir, çünkü her hareketin bir kabuğu vardır ve bu hareketin kabuğu buna elvermez.

Kropotkin 1914'te yaşamının yanılgısına düşerek 1.Dünya Şavasında Almanlar'a karşı İngiliz ve Fransızların desteklenmesini savunduğunda- yani savaşan devletlerden bir tarafı tercih ettiğinde- birkaç yakın arkadaşıyla birlikte ortada kaldı. Taraftar ve militanlarının sayısı sadece Avrupa'da 2.000.000'u bulan hareketi onu tek başına bıraktı. Oysa aynı şey Marksist Kautsky tarafından yapılınca Alman Sosyal Demokrat Partisi büyük bir çoğunlukla ustasının peşinden gidiyor ve Kautsky'i döneklikle suçlayan Lenin'in Rusyası 1939'da taraftarlarının birçoğunu koruyarak Stalin'in emriyle Nazi Almanyası ile birlikte Polonya'yı işgal ediyordu. Üstelik birçok komünist Stalin korkusu ile böyle bir tavrı desteklemeyecek kadar uzaktaydı Stalin'den.

Liberter hareketin tarihi, otoritenin kendi içinde belirmesini engellemenin en güzel örneklerini vermiştir. Ama garantilerini değil, konu insansa orada hiçbirşeyin garantisi yoktur. Garanti arayanlar servi ağaçlarının altına gitsinler, orada sonsuz bir huzur var.

Dolayısı ile liberter harekette, Bakuninci, Proudhoncu ya da bilmemkimci olunmaz. Orada insanlar "kendi" olur ve "kendi" gibileri bulur. Sanırım şöyledir bu durum:

"Eğer canını kurtarmak için dövüşeceksen
Yedi kişi görmeli karşısında düşmanın,
Biri pazar günü tatilde bir işçi,
Biri pazartesi işe başlayan,
Biri para düşünmeden öğreten,
Biri boğularak yüzme öğrenen,
Biri de atalarının koruduğu bir torun,
Ama bütün bunlar da yetmez,
Sen kendin yedinci olmaya bak."

Birçok yazılı eser bırakan liberter vardır, onlardan öğreneceklerimiz de. Üzerinde birçok tartışmanın yürütüldüğü ve Türk okurunun kendi eserlerinden de-

ğil de Karl Marx'ın "Felsefenin Sefaleti" adlı eleştirisinden "tanıdığı" Pierre Joseph Proudhon bunlardan biridir.

PİERRE JOSEPH PROUDHON

Proudhon üzerine yazmaya herşeyden önce, çelişkilerle dolu olan bu düşünürün (belki de çelişkileri fazla abartılan) bir cümlesiyle başlamak yerinde olacaktır.

"Hiçbir sisteme sahip değilim ve olmak da istemiyorum, eğer bir sistem olacaksa, bu zamandan zamana değişen insan istemlerinin ta kendisidir."

İnsan istemleri de çelişkilerle dolu değil midir? Proudon ve onun çalışmaları bir çelişkiler yumağıdır. Çelişki onun özüdür, zaferidir ve sınırıdır. Fakat muhtemelen onun mirasının en önemli unsuru ne düşündüğü değil bizi neleri düşünmeye sürüklediğidir. Proudhon 18. yüzyılın ayınlanma çağıyla başlayarak, bugüne kadar evrilen politik ve toplumsal düşünce geleneğinin, kendisinden öncekilerden etkilenen ve kendisinden sonrakileri etkileyen içsel bir parçasıdır. Ama aynı zamanda bilinçli olarak kendini bu geleneğin dışında tutmuş ve ona parlak bir şekilde ilk eleştirileri getirmiştir.

Bu fırtınalı devrim yıllarında sürekli olarak "liberal demokratik devrim"den "toplumsal devrim"e geçişi vurgulamış ve bu düşüncesiyle Fransız işçi hareketi üzerinde etkili olmuştur.

Pierre Joseph Proudhon, 1809 yılında Besançon'da doğdu. Anası babası işçi olan bir ailenin en büyük çocuğuydu. Besançon yüksek dağlarla örülü ve Jakoben cumhuriyetçilerle , diğer isyancı unsunların güçlü olduğu bir bölgeydi. Bu bölgeden yetişen radikalleri şöyle bir saymak bölgenin niteliği hakkında kabaca bir fikir edinmemezi sağlar. Charles Fourier, Victor Hugo ve önce gerçekçi sonra da Proudhon hayranı bir ressam olan Gustave Courbet. 12 yaşına kadar pastoral hayatın ortasında inek güttü. Daha sonra Besançon'da okula başladı, Latince, Grekçe çalıştı. Özellikle dini eserler basan bir matbaada çalışması dine ve dini eserlere olan ilgisini körükledi. Öte yandan yine aynı dönemde proletarya kavramını şekillendirdi kafasında. Marx ve Marksistlere göre ayırıcı bir kimliğe ve bir sınıf olarak ortak çıkarlara sahip olan proletarya yalnız endüstrileşmiş ve endüstrileşen ülkelerde vardı. Oysa Proudhon'a göre durum farklıydı, endüstrileşmiş ülkelerde bile işçiler endüstriyel üretime kolay kolay uyumlanamıyorlardı, eski zanaat alışkanlıkları, cemaat ilişkileri sürüyordu hala, bu ona göre bir kayıp değil hatta belki de bir kazançtı. Matbaa çıraklığının hemen ardından, Proudhon'u küçük bir matbaanın üç ortağından biri olarak görüyoruz. Hayatı boyunca başarısız bir işadamı olan Proudhon bu matbaada günde 10—12 saat çalıştıktan sonra oturuyordu ilk eserlerini yazmaya. Bu olay aslında o dönemin işçileri için çok olağanüstü bir durum değildi. O dönemde çalışma saatleri bugünkünden daha fazla olmasına rağmen işçiler bugün daha az okuyorlar. Neden?

Biraz yukarıda Proudhon'un bir çelişkiler yumağı olduğu yazılmıştı, şimdi bu çelişkilerine bir göz atmakta yarar var. "Mülkiyet Nedir?" adlı eserine Proudhon şöyle başlar:

"Bana kölecilik nedir diye sorulsa, tek kelimeyle cevap veririm: Cinayet. Bir insanın elinden istemlerini, kişiliğini, düşüncelerini, yaşama ya da ölme gücünü zorla almak onu öldürmek demektir.Bunu göstermek için uzun boylu tartışmaya gerek yok. Ve sonra başka bir soru sorulsa: Mülkiyet nedir? cevabım benzer olacaktır, hırsızlık."

Bu cümle çok çeşitli yorumlara uğramıştır. Başlangıçta bu cümleye hiç karşı çıkmayan Marx ve Engels için bile sonradan (merkeziyetçilik, ademimerkeziyetçilik tartışmalarından sonra) eleştiri konusu olmuştur. Ama bu kitap üzerine yorum yapabilmek için herşeyden önce yazıldığı ortamı ve tartışma bağlamını bilmek gereklidir.Bu kitap yazıldığında Proudhon Besancon'daydı. O sırada basına yansıyan bir tartışma ruhbanlar arasında hızla sürmekteydi. Tartışılan konu kutsal kitabın 8.emriydi. "Çalmayacaksın." Bir rahip buna yeni bir yorum getirmeye çalışıyordu ki Proudhon bütün şiddetiyle tartışmaya daldı ve ünlü cümlesini yazdı: "Mülkiyet hırsızlıktır kendinizi koruyun mülk sahipleri". Bu tartışma bağlamının sınırlı bir bağlam olduğu kabul edilecektir. Oysa Proudhon, sözgelimi Bakunin gibi bir kollektivist yani özel mülkiyet karşıtı değildi, aksine kendi ideal toplumu içinde küçük mülkiyet önemli bir yer tutuyordu. Onun hırsızlık terimiyle kastettiği, üretici emekle kazanılmayan, kâr, hisse ve kira ya da en önemlisi işçilerin emeğinden kazanılandı. Proudhon mülkiyete saldırırken onun üç veçhesini hedef alarak yaptı bunu.

1-Mülkiyet üzerinde mülk sahibinin sonsuz hakkı, isterse boş tutması ve diğer bireylerin de kullanımına kapaması.

2-Mülkiyetin sürekli karakteri ve miras.

3-Mülkiyet hakkının sağladığı çalışmadan başkalarının sırtından yaşama hakkı.

Bu tartışma içinde Proudhon insanların doğal hakları konusunu da gündeme getirir ve mülkiyetin doğal bir hak olmadığını savunur.

Proudhon'un diğer bir çelişkisi ütopya üzerinedir. Bir yandan ayrıntılı bir ideal toplum modeli varken kafasında öte yandan böyle bir nihai çözümden kuşkuludur. Ama bu onu ütopik bir liberter ve bir gelecek plancısı olmaktan kurtaramaz.

"Yasalar yerine sözleşmeleri koyacağız. Hiçbir yasa çoğunlukla da olsa oylanmayacak. Her vatandaş, her kasaba, her endüstriyel birlik kendi yasalarını yapacak."

Beri yandan ideal toplum şemalarının zorunlu olarak bireysel özgürlük üzerine bir baskı oluşturacağına inanır. Özgürlüğün toplumsal bir dizi dönüşümle fethedilebileceğine inanan ilk liberter düşünürlerden biri olan Proudhon, siyasal erk ve yönetim üzerine büyük değer taşıyan çözümlemeler yapmıştır.

"Siyasal erk nedir? Siyasal erk toplumun alanının dışında bir kuruluştur. Kendi gücünün ve egemenliğini bu dışsal kuruluşu ile halk kendini yönetmez aksine seçimle ya da sülale usulüyle bir ya da birkaç birey yönetir, olayları idare eder, yani bir aile babası edasıyla muhafız, yönetici, mutlak ve ses çıkarılamaz iktidarın gücünü kullanır.

Kollektif alanın bu dışsal kuruluşu -yunanlıların arche dedikleri-egemenlik,otorite,iktidar,insanın birey sel zenginliğin içerdiği potansiyelle kendini yönetemeyeceği, düşünemeyeceği, hareket edemeyeceği, kendini ifade edemeyeceği hipotezine dayanır. Bu hipotez onun bir ya da birkaç kişi tarafından temsil edildiğini varsayar. Bu hipoteze göre kollektif iktidarı yürüten güçte kendini ancak aracı organlar dolayımıyla ifade eder. Bize öyle görünüyor ki,bu kollektif varlık, toplum, ancak monarşik baskı, aristokratik sömürü ve demokratik hakimiyet tarafından algılanan hayali bir yaratıktır. Sonuçta onun kendi kişileşmiş ifadesi kendini reddeder. Şimdi, bizim burada reddettiğimiz, hayatı ile, eylemi ile, birliği ile, kişiliğiyle, kişileşmiş bir toplum, kişileşmiş bir insan kollektif insan varlığı kavramıdır."

Yine Proudhon sosyalizm içinde o dönemde iyice belirginleşmiş olan otoriter-liberter eğilimlerin tartışmasının ilk örneklerine değinmiştir. Her ne kadar bugün marksistler, leninizmin, stalinizmin günahlarından kaçınacak çareler arayıp, ustalarının otoriter olmadığını binbir gayretle vurgulamaya çalışıyorlarsa da, o günlerde bu tartışma içinde Marx da, Engels de "otoriter" kavramını reddetmek için bir çaba göstermemişler ve tartışmanın diğer kutbunu oluşturmuşlardır.Gerçekten Marx'ın "devlet olmayan devlet" anlayışına Paris Komünü (1871) örneğini gösteren marksistlere, Paris Komününde Proudhon taraftarlarının çoğunlukta olduğunu marksistlerin de küçük bir azınlıktan öte geçmediğini hatırlatalım. Eğer çoğunlukta olsalardı sanırım bugünün marksistleri böyle bir örnekten yoksun kalacaklardı. Engels "Felsefenin Sefaleti"nin önsözünde Proudhon'la arasındaki ilişkiyi, bu 'küçük-burjuva' sosyalistini beğenmeyen Marx'ın kopardığını ileri sürerse de bunu Marx ve Proudhon'un şu karşılıklı iki mektubunda bulmak pek mümkün olmuyor,aksine Proudhon liberterlerin otoriterlerle birlikte olmalarının imkansızlığını gayet açık bir dille anlatıyor. 1845'te Fransa'dan Belçika'ya sürülen Marx onu muhtemel bir müttefik olarak görür ve onun çeşitli ülkelerin sosyalistleri arasında işbirliği görüşleri üzerine şöyle yazar:

'Bu bağlamda görüş farklılıkları aydınlığa kavuşabilir, görüşlerin mübadelesi ve eleştirisellik sağlanabilir. Bu sosyalist hareket için ve ulusal sınırların sarsılması için ileri bi adım olacaktır. Ve eylem anında bizlerin hem dışardaki hem içerdeki olaylardan haberdar olmamız büyük önem taşımaktadır."

Proudhon bu mektubu dikkatle şöyle cevaplar:

"Bütün görüş farklılıklarına açıklık getirilmesi düşüncenizi bütün kalbimle alkışlarım... Fakat biz mantığın ve aklın dini bile olsa yeni bir dinin peygamberleri olarak koymamalıyız kendimizi. Bu koşullar altında memnuniyetle sizin örgütünüze katılırım, aksi halde hayır."

Pierre Joseph Proudhon, 1865 yılında öldü. Cenazesinde binlerce işçi, öğrenci ve aydınlar kara bayraklı uzun bi kortej oluşturdular. Paris sokaklarında büyük bir sessizlikle mezarlığa yürüyorlardı. O sırada başlarında bir albay olan askeri bir bando-herşeyden habersiz- marşlar çalarak cenazeye doğru yürüyordu, iki garip topluluk karşılaştı, sessizlik ve marş çalan bando, kalabalıktan büyük ve tek bir ses yükseldi "Ölüye saygı", bando daha albay emir vermeden sustu, iki garip topluluk biraz bakıştıktan sonra kalabalıktan ikinci bir ses yükseldi "selam davulu", bando yine emri beklemeden davullar vurmaya başladı ve kalabalık bu şaşkın ve davul vuran garip topluluğu yine sessizce yararak yoluna devam etti. Proudhon'un biyografi yazarlarından Hoffman'a göre bu:

"Tam da bir libertere yakışan son yolculuktu." ■

KRALLAR DA SOSYALİSTTİR

"Düşünüyorum da, bütün bu güce sahip olmayı gerçekten istiyormuyum ?... Şüphesiz evet"

Suat ALACA

Sosyalist Parti tartışmaları, bu tartışmalar bazında geçen ay yayınlanan bir dergi (Zemin), bu ebruli renkte çeşit çeşit sosyalistler ister istemez aklıma bunca sosyalistin -anlaşamayacaklarını bildiklerinden olsa gerek- tartışmadıkları ya da tartışmaya "gerek duymadıkları" bir kavramı takıverdi: Sosyalist.

Kendileri de pek emin olmasalar da, burjuva sosyalisti, salon sosyalisti, proleter sosyalisti, bilimsel sosyalist gibi birçok "açıklayıcı" takımı ile birlikte sunulan bu kavramın içerdiği kesin olan bir şey var: Toplumculuk. "Toplumla birlikte" diyenler demokratik, "bazen topluma rağmen" diyenler bilimsel ve benzeri sıfatlar hak ediyorlar, sosyalizmin arenasında.

Sosyalizme temel olan topluma gelince onun ne olduğu iyice muğlak. Herkesin kendi "toplumu" var. Gücü gücüne yeten bir ortam, toplum.Sözleşmeler,anlaşmalar ve benzerleri hikaye tabi ki. O bir mekanizma, adı ister sivil ister başka bir şey olsun sınırlarını devlet çiziyor, bütün uluslararası şuna buna rağmen. Bugünün toplumları ulus devletlerce sınırları çizilen üyelerine vatandaş denilen, kimlik kartı, pasaport gibi şeyler verilen devasa şeyler. Kimse çıkıp da bu milyonluk, bazen milyarlık makinelerin birey olarak yaşamımızı, etkinliğimizi geliştirmenin engeli olup olmadığını sormuyor da bütün insanlar sıraya girip toplumcu oluyorlar milliyetçisi toplumcu (bazen de Nasyonal Sosyalist),islamcısı toplumcu, marksisti toplumcu, kısacası herkes toplumcu. Bütün ideolojilerin bir toplumu var ve yapılan herşey toplumcu olduğu sürece mübah "Seni halk adına ölüme mahkum ediyorum!" eyvah!

Toplum ve toplumcu kavramları bir üst otorite oluşturuyor, bütün olumluluklar bu kavramlara, bütün olumsuzluklar da şu zavallı bireye kalıyor. Yanlış anlaşılmasın bu birey, liberalizmin o çok sözünü ettiği birey değil. Liberalizmin bireyinde toplum, erk ve benzeri kavramlar hazır ve nazırdır. Cinayetleri bireyler işler -başıboş bırakılırsa-, ama toplumlar cinayet işlemez, onlar başıboş değildir. Onlar savaşırlar, siz hiçbir cinayette milyonlarca kişinin öldüğünü, bir hırsızlıkta milyarlarca kişinin aç kaldığını gördünüz mü? Bireyler aşık olur, siz hiç aşık olan bir toplum duydunuz mu?

Kahredici bir soyutlamadır toplum kavramı, insansızlaştırılmış bir kitleler yığınını tanımlar. Belirli görevleri, işlevleri olan çeşitli kitlelerden oluşan bir yığını tanımlar. Uzlaşmışlar ya da uzlaştırılmışlar alanı olduğundan,uzlaşmaların genel ve soyut bir ortalamasını vermekten öte geçemez. Bu verdiği ortalama da bir çok bireyin taşıdığı enerji, yaratım potansiyeli, dinamizmden daha değersiz bir ortalamadır.

Krallar da sosyalisttir dedik. Öyledir, çünkü bütün yöneticiler için herşeyden önce gereken bir toplumdur. Tek tek kişiler yönetilemezler, yönetemezler de, onların kodlanması ve belirli başlıklar altına toplanması, belirli işlevlerle yükümlendirilmeleri gerekir, okul önlüğü, işçi tulumu ya da üniforma değildir bunun tek aracı, kendisini bir toplumun bir parçası olarak tahayyül etmesi bir insanda bunlardan önce gelen bir dayatmadır.

Denilir ki "insan toplumsal bir hayvandır". Balık sürüleri de öyle. Bütün toplumcular karıncayı severler, ama zaten karınca Mehmet yoktur ortada karıncalar bütünü vardır ve o tek tek karıncalardan oluşmaz, çünkü tek tek karınca olmaz. Sanılır ki, insan hep toplumsal olmuştur. Bu toplum kavramından bir şey anlamamaktır ve bizi içinde yaşadığımız herşeyi "zorunlu" görmeye itecektir.

Bizim dilimizin zorluklarından biri de bu belkide. Söz gelimi İngilizcede olduğu gibi "society" ve "community" gibi ayrımlara sahip değiliz. Ama bütün yakın terimlerde görülecektir ki, toplum yine insanların birarada oldukları bir topluluğu dile getiren "community" terimine kıyasla çok daha örgütlü, çok daha düzenli bir bütünü anlatır. Bütün toplumlarda hiyerarşi, kurumlaşmış otorite, yöneten ve yönetilenler vardır. "Community"lerde bu yoktur. Devletin ya da devletsinin bir yaratığıdır toplum.

Toplum halinde yaşamayı sorgulamak, topluluk ya da topluluklar halinde yaşamayı reddetmek anlamına gelmez. O sadece verili bir biçimi sorgulamak anlamına gelir.

Milliyetçilik ve toplum, islamcılık ve toplum, sosyalizm ve toplum, iktidar olmayı hedefleyen bir ideolojiyle toplum ve toplumculuk biraraya gelebilir,bırakın gelsinler. Ama şu var ki, sosyalizm adıyla başkaldırıdan dem vurmak olmayacak iki sözcüğü yan yana getirmektir, başkaldırı ve toplum. Radikal bir başkaldırı, bireylerin başkaldırılarının toplamı olabilir ancak, sürülerin değil.

İnsanların kendi adlarına konuştukları zaman değersiz bir şeymiş gibi "bu benim kişisel görüşüm" dedikleri,seslerini biraz yüksek çıkarabilmek için arkalarını aradıkları günümüzde, toplumculuk, kitlecilik türü kavramlar ölü toprağının son süsleridir. İnsanlar "biz" demeyi ancak o "bizi" oluşturan özneler var olduğunda hak ederler, yoksa her zaman biri "ben" diyeceği yerde onlar adına "biz" diyecektir. ■

SENDİKALAR ÜZERİNE -2-

Melih TEZGÖR

"KARA"nın 1.sayısında, "Sendikalar Üzerine-1" başlıklı yazıda, hiyerarşik ,merkeziyetçi ya da "Demokratik merkeziyetçi" kitle sendikalarının statükocu oldukları vurgulandı.

Varolan sendikal anlayışın karşısına "ademi merkeziyetçi", yatay, herhangi bir zorunlu aidat ve bürokrasi mekanizması barındırmayan, herhangi bir birliğe bireysel katılımı temel alan ve böylece bireyin en değerli özelliğini-spontane başkaldırı- koruyan ve geliştiren bir sendikal birlik anlayışının dayandığı temeller çıkarıldı.

Sorulacaktır, denilecektir ki "tarihte böyle bir sendikal birlik ya da federasyonun, konfederasyonun örneği var mı?" Herşeyin tarihte olması gerekip gerekmediğini bir kenara bırakalım.Böylesi bir sendikal anlayışın kökenleri ve pratik tezahürleri,başkaldırı hareketindeki çok eski ve derin bir ayrılığa tekabül eder. O kadar derindir ki bu ayrım, ayrılanlar daha sonra birçok yerde barikatların karşı taraflarında olmuşlardır.

Uluslararası İşçi Derneği (I.Enternasyonal) liberter ve otoriter eğilimler olarak iki parçaya ayrıldığında (Eylül 1872) hesaplaşma ne yeni başlıyordu ne de bitmişti. Liberterler, 1.Enternasyonal genel konseyini eleştirirken şöyle yazıyorlardı:

"Genel konseyi kötü niyetlilikle suçlamak istemiyoruz. Onu oluşturan insanlar ölümcül bir zorunluluğun kurbanlarıdır. Onlar bütün iyi niyetlilikleriyle ve kendi doktrinleri başarıya ulaşsın diye Enternasyonal'e otoriter ruhu soktular, koşullar onların bu eğilimlerini doğrular göründü ve biz biliyoruz ki, bütün düşünceleri işçi sınıfının politik iktidarı fethi olan bu kişiler için Enternasyonal'in yatay yapısını bir yürütme organı tarafından yönlendirilen ve yönetilen hiyerarşik bir yapıya dönüştürmek gayet doğal olacaktır. Fakat böyle eğilimleri ve böyle olguların varlığını tanımamıza rağmen, "işçilerin kurtuluşu" bütün yönetici otoritelerden bağımsız-buna kendi seçtikleri de dahil- olarak "işçilerin kendi eseri olacaktır" diyen toplumsal devrim için bu eğilimlere karşı savaşmalıyız. Biz eskiden olduğu gibi seksiyonların otonomisinin Enternasyonal'in temeli olarak tanınmasını ve yetkileri idari kararlarla güçlendirilen Genel Konseyin normal işlevlerine dönmesini yani bir haberleşme ve koordinasyon bürosuna dönüşmesini talep ediyoruz. Entenaşyonal, geleceğin toplumunun bu tohumu,özgürlük ve federasyon ilkelerinin temsilcisi olmalı, otorierliğe ve diktatörlüğe dönüşebilecek her eğilimi reddetmelidir."

"İşçi Birliği" kavramı ve bunun yöntemi üzerine köklü farklılıklara sahip olan bu anlayışlar çeşitli ülke ve bölgelerde çeşitli yankılar uyandırdı. Bu ayrılığın sonuçlarından biri olarak İspanya'da Enternasyonal'in uzantılarını oluşturan sendika ve birlikler liberter eğilimden yana tavır aldılar.

'otoriterliğe ve diktatörlüğe dönüşebileçek her eğilim reddedilmelidir'

"Don Kişot ve Sanço Panza, tek bir varlıktır, İspanyol halkı" diyor Nikos Kazancakis "İspanya:Yaşasın Ölüm" adlı kitabında.Liberter hareketin İspanya'daki tarihi adeta bu sözü kanıtlıyor.İspanyol liberterleri uzun yıllar küçük gruplar,bölgesel birlikler halinde mücadele yürüttüler. 1909'da birkaç grev dalgasının ardındangelen ve İspanyol halkının "Trajik Hafta" diye adlandırdığı Barselona'daki sokak çatışmaları, 200 işçinin öldürülmesi ve grevlerin ezilmesi, kafalarda daha organize ve birbirinden daha haberli bir hareketin gerekliliği fikrini uyandırdı. 1910'da azınlıkta olan UGT'li sosyalistler dışında bütün sendika temsilcilerinin katıldığı bir toplantı yapıldı Seville'de ve buradan Confedaracion Nacional del Trabajo yani kısa adıyla C.N.T doğdu.C.N.T'nin ilham kaynağı Fransız C.G.T'si idi ama kısa sürede onu gerek etkinlik gerek de üye sayısı bakımından çok geride bıraktı. Yerel sendikalbirliklerin gevşek yapılı federasyonu halinde örgütlenmişti ve hiçbir ücretli görevliye sahip değildi. Kuruluşunun hemen ardından gerçekleşen birçok grev ve yerel ayaklanma dalgası örgütü yeraltına ittiyse de bu, etkinliğinden birşey kaybetmesine neden olmadı.1914'te kırsal bölgede de yayılan ve gelişen liberter harekette birlikte çok daha güçlü olarak ortaya çıktı.1917'de Rus devrimine denk düşen yılda gücünün doruğuna erişti.1919'da III.Enternasyonal'e katıldı,fakat önderlerinden Angel Pestana,Rusya'dan liberterlere yapılan baskı,tutuklama ve Kronstadt denizcilerinin ayaklanması haberleriyle geri döndüğünde bu olaylar C.N.T içinde büyük bir tepki uyandırdı. Örgüt 1922'de III.Enternasyonal'den ayrılarak sendikalist enternasyonal'e katıldı. 1923'te

Rivera darbesiyle birlikte tekrar yeraltına indi. Sosyalistler "ilerici diktatör" dedikleri Rivera'yı desteklerken onun karşısına çıkan tek güç oldu. İspanya iç savaşının öngünlerinde ve savaş sırasında büyük bir etkinliğe ulaşarak tarihin, "organik bir gelişim sonucu doğan" ve yaygınlaşan, yaygınlaşırken ve yaygınlaştığında statükoya karşı tavrını sürdürmeyi başara bilen en büyük örgütü oldu. Bu yaygınlıkta başka örgütlerde olmuştu şüphesiz, ama onlar ya bir devrim dalgası içinde doğmuşlar ya da yaygınlaşırken radikal özelliklerini kaybetmişlerdi. C.N.T mücadelesini sürdürürken hiçbir zaman ana tema olarak ücret zammı taleplerine, iş koşullarının iyileştirilmesi taleplerine dayanmadı. Aksine o, günlükya da uzun erimli çıkarlar gibi metafizik ayrımlara gitmeksizin radikal olanı "günlük" içinde yakaladı.işçinin işçi olmak istememesi çok "günlük" ve çok radikal bir istemdi.

C.N.T İspanya'da Franco darbesi gerçekleştiğinde, o güne kadar oluşturduğu mücadele birliği nedeniyle herhangi bir karar ve emir gerekmeksizin kendiliğinden harekete geçen milyonlarca insanın örgütüydü. İspanya iç savaşının dövüşen esas gücünü oluşturdu. (bk. "Kara" 1. sayı "İspanya İç Savaşı")

İç savaşın yenilgiyle sonuçlanmasından sonra, bir kısım kadroları yurt dışında örgütlenirken birçok C.N.T'li de gerilla mücadelesine girişti. II.Dünya Savaşı yıllarından sonra iki alanda da mücadelesine devam etti. 1960 yılında birçok kadrosunu tekrar İspanya'ya sokarak U.G.T ile bir sendikal birlik kurdu. Komünistler ve Frankistler dikey sendikaların faziletlerini anlatırken bu sendikal birlik yatay sendikacılığın savunusunu yaptı. Bu birlik bir süre sonra sosyalistlerin iktidarı hedefleyen eylemlerini ön plana çıkarmaları ve kendilerini bir iktidar alternatifi olarak örgütlemeye başlamalarıyla C.N.T tarafından sona erdirildi.

Varlığını bugüne kadar yaygın ve etkin bir güç olarak sürdüren C.N.T, ne ekonomik ne de politik temelli bir örgüttü. Onun tarihi - bu kendine özgü tarih- alışılagelmiş sendikal anlayışa büyük bir başkaldırıdır. O tarihte, işçilerin ve köylülerin sadece daha iyi beslenmek sadece daha iyi giyinmek, ya da "uzun erimli" düşünüp siyasi iktidarı ele geçirmek için değil ama yeni bir yaşam yaratmak için biraraya gelebilecekleri ve işleri "bildikleri gibi" ele alabilecekleri görülecektir.

Bugün de statükoculuktan ve işçi kabzımallığından ötede, meteliksizlerin birliği olarak, kurulacak her sendikanın C.N.T'den öğreneceği çok şey vardır.

(Devam edecek)

VAFTİZ TÖRENİ

Behlül MERDOL

Siyasi mücadele/toplumsal hareket söz konusu olduğunda, birileri toplumsal yaşamın yeniden üretim sürecine çomak sokmaktan bahsedince önce kalabalıklar aranır; "bir tip ortaklığı ve birliği olan".

Bu birlik ve ortaklık pek çok şey olmuştur tarih boyunca. Hangi kalabalığın toplumsal hareketin öznesi olabileceği verilidir. Bu kalabalığı birleştirebilecek ve onu çağırabilecek ideolojik sıva sonra yaratılır. İşte kalabalıklar için birkaç ideolojik birlik kipi: yaşananı ve/veya geçmişi açıklama biçimi,bireysel bağlanma biçimi, ekonomik ve/veya siyasi sömürü biçimi, gelecek kurgusu, ütopya. "Birliği olanı belki 'özne tarih' yaratmıştır, belki de o kendini tartışma götürmez şekilde 'tarihin öznesi' kılmıştır, birlik kipli teorik kodlarla çağırarak kendini."

Doğduğunda vaftiz törenine yetişip ona koydukları ismi kutsatmışlardır. Kendi isimlenememiştir, başkaları çağırdığınca isimlidir. Kendi ismini bilmediğini anlatır ustalar. zaten kiliseler ve vaftiz törenleri bu yüzden varolagelmiştir. Üç-dört akıllı vaftiz papazı kulağına fısıldamalı ki adını; 'kendinde olan'ın bilincine varsın.

Peki ya şimdi ne olacak? Burada vaftiz töreni bitmiş, misyonerler seneler önce gelmiş, ihtişamlı ya da mütevazi bir sürü mabed kurulu. Havariler kendilerince yazmışlar birlik kipinin imlâ kılavuzunu. Herbir köşede değişik vaftiz törenleri yapılmış ve bitmiş; ortodoks rahipler, katolik papazlar ve niceleri onlara isimlerini fısıldadı bile.

"Ne yapmalı?" biz de vaftiz törenli yeni bir din mi türetsek, yoksa kutsal kitapları yakıp isimsizliğe mi yönelsek? Yeni doğana —yok yanlış oldu, isimlenmesi gerekene— "kendi kaderini tayin hakkı" tanıyıp ismini mi seçtirsek? Seçmek de alternatif gerektirir ve her alternatifi gösterecek kadar da çoğulcu olmalıyız; belki de yeni bir Türkçe sözlük yazabiliriz, bolca genel isimden oluşan —pardon enternasyonalist olmalıyız— her dilden.

— Hey senin ismin ne?

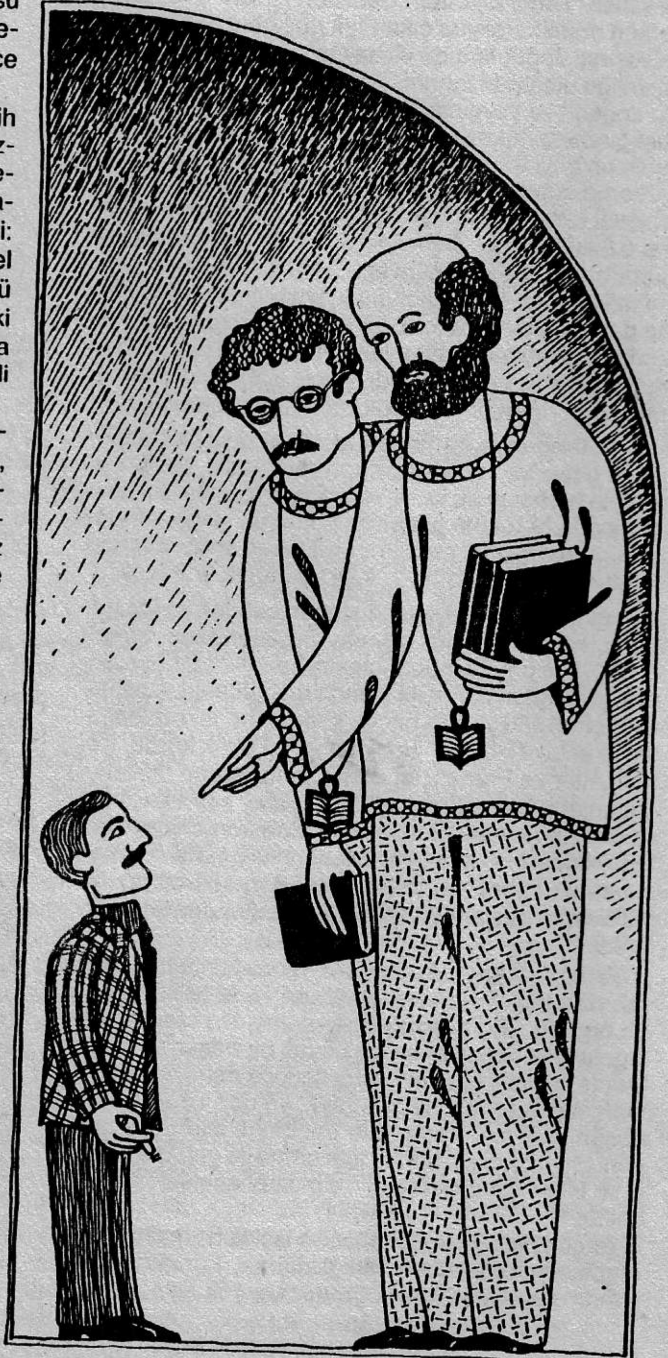
— Ben genel isim seçemedim henüz kendime, kitaplar bitsin hele...

Ya da moda olduğu üzere, vaftiz törenine, "farklılığa yalnızca tahammül etmekle kalmayıp bunu 'gerçek bir demokrasi'nin önkoşulu olarak gören bir anlayışı somutlamak üzere" mi başlasak?

Ama dil kısırdır bilirsiniz,isimler kendilerini her zaman açıklamaz, hele de onları pek çok akıl pek çok yerde dillendirince. İşte ansiklopediler ve alternatif ansiklopediler o zaman yazılır, isimler kodlanır.

İsimler ve nitelikler niye lazımdır? İlki çağırmak, ikincisi ne olduğunu bilip gard almak için. Kimseyi çağırmaya ve isim babalığı yapmaya niyetiniz ve her şeyin ne oluğunu bilmenin getirdiği iç güvene ihtiyacınız yoksa, isimle de işiniz yok, nitelemeyle de.

Şimdiye dek çokça kutsal kitap yazıldı, biz okuyucu olmayı kabul ediyoruz, çokça da vaftiz töreni yapıldı. Bizim şaraba batırılmış ekmeğe karnımız tok, isimsiz kalmayı yeğliyoruz. ■

BAZI 'ÖĞRENCİLER'E

Esin KARAMAN

Epeydir pek çok kişi hayatından hoşnut değil. Boğazının sıkıldığını hissediyor. Otobüsler, trenler, vapurlar tıkış tıkış. Belli yerlerde olunması gereken saatler, yemeğe, uykuya, söyleşmeye ve sevişmeye bulunan yan zamanlar var. Ekmek, lafın gelişi ekmek diyorum bunun yerine başka şeyler konabilir, artık aslanın ağzında değil, kıçında. İşte çoğumuzun durumu böyle iken ben bu çoğunluk içindeki bir kesimden aslında oldukça soyut bir kavramdan öğrencilerden sözetmek istiyorum. Eğitim kurumları içinde olup da kendilerini öğrenci diye tanımlayanlar kendilerini bu yaşam biçimiyle dört bir yandan bağlı hissedenler, bu yaşamı kendilerince daha hoş bir biçime sokmak ya da kendi 'doğru' eğitim anlayışlarını dayatmak için örgütleniyorlar, dernekler kuruyorlar. Geçen yıl kurulmaya başlanan öğrenci derneklerinin görüldüğü kadarıyla 'baş çelişki'leri YÖK. Artık öyle bir hale geldi ki ne olsa YÖK'den biliniyor; üniversite kapılarındaki yığılmanın sorumlusu o, eğitimin kalitesizliğinin, yetersizliğinin sorumlusu yine o, diplomalı işsizlerin nedeni yine o, öğrencilerin çalışmasına ya da başka konularla ilgilenmelerine engel yine o. Üstüne üstlük öğrencilere harç gibi bir sorun daha çıkarttı, öğretim üyelerini üniversitelerden kaçırttı, fazladan sınavlar koydu, bir de artık alışılmış olan şu tıp fakülteleine mecburi hizmet olayı var. İşin aslı üniversitelerdeki insanların durumu gerçekten pek parlak değil, ama bütün bunları hazır bulunmuş bir günah keçisi gibi YÖK'e yüklemenin pek bir anlamı yok.

Ondan önce de buralar pek güllük gülistanlık değildi. Öğrenci denilen bu insanlar hemen hemen aynı sorunlarla karşı karşıya idiler. On hatta yirmi sene öncesinin 'öğrenci istem'lerine baktığımızda bugünkülere çok benzer şeylere rastlıyoruz: özerk üniversite, yurt sorunlarının çözülmesi, yurtların yaşanabilir yerler haline gelmesi, okul yönetiminde öğrenci temsilciliğinin etkinliği vb. Ve o gün bu gündür insanlar öğrenci dernekleri kuruyorlar, bunları istiyorlar, fakat ancak öğrenci tanımlamasından sıyrılıp, onun isteme biçimlerini yadsıyıp artık başka şeyler ister olduklarında okullarda daha rahat bir ortama kısmen de olsa ulaşıyorlar. Yaşadıkları yerlerde yurtlarda üniversitelerde daha söz sahibi olabiliyorlar. Ama bütün bunlar artık o kişiler için anlamını kaybetmiş oluyor: çünkü onlar kendilerini okula kayıtlı olsalar dahi öğrenci olarak görmüyor ve tanımlamıyorlar. Bütün bunların kendine devrimci diyen insanlara bir şeyleri öğretmiş olmasını isterdim; onlar da pek iyi bilirler ki okul sıralarında öğrenilenler yaşamda öğrenilenlerin yanında küçük bir ayrıntıdır. Onlar ise bu durumu arkasından kavramış olmalılar ki "öğrenci olma temelinde" diye dikkatle vurguluyorlar, "tüm öğrencilerin sorunlarına sahip çıkmak"dan söz ediyorlar. Tüm öğrencilerin, sanki bu yaşayan bir kavrammış gibi. Tabii eskinin "hatalarına" düşmeyecekler. Öğrenci dernekleri, siz bu günlerde üniversitelerde, örneğin sınavların kalkması için "tüm öğrencilerin" arkanızda olduğuna kendinizi dahi inandırabilmek için imza topluyorsunuz ve bazıları kendilerine "ilerici" ya da benzeri şeyler diyen bazıları öğrenmemizi kolaylaştırıyor veya bize ivme veriyor diye sizi desteklemiyorlar.

Bu kadar kişiyle 'gönüldüş' olmak manda gibi yürek ister.

Siz daha dünya görüşünüze yakın kimselerle "öğrenci olmak" temelinde birlik kuramamışken, okul dışında apayrı sorunları kaygıları olan, bambaşka hayatlar yaşayan "tüm öğrencilerle" nasıl birlik kuracaksınız? Öğrenci derneklerinin "gönüllü birlikler" olmasından söz ediyor bazılarınız. Bu kadar kişiyle 'gönüldaş' olmak manda gibi yürek ister. "İdeolojik ayrım noktalarının netleşmesi ve keskinleştirilmesinin yerleri öğrenci derneği değildir" (*) diyorsunuz. Doğrusu çok haklısınız, çünkü görüyoruz ki, 'müslümanlar', eski bir deyimle 'ülkücüler' "öğrenci olma temelinde" aynı sizinkilere benzer şeyler istiyorlar.

(*) Öğrenci Postası - 15 Mayıs sayısı, sayfa 5

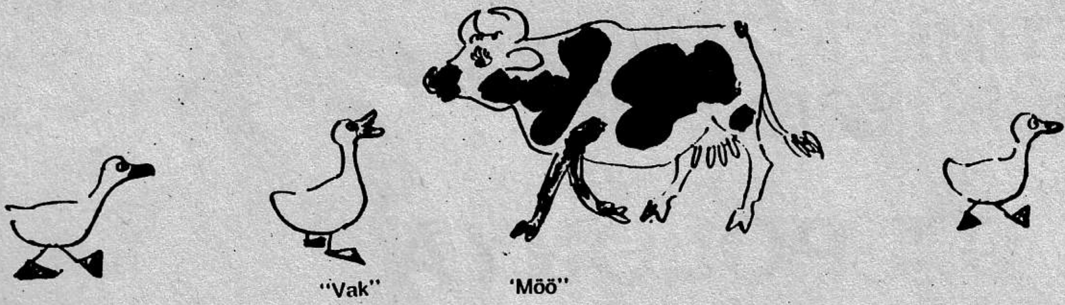
Hatta onlar da izin gibi dernek kurmaya çalışıyorlar, öğrenci affı için imzalı dilekçeler topluyorlar, ya da bazı sınavların kaldırılması için. Onlar da öğrenciliğin bu biçiminden şikayetçi. Söyleyin lütfen gönüldaşlarınızın arasında bunlar da var mı, bu mantığa göre olması gerek ya da sizin farkınız nerede? Veya daha açık sorayım siz kimsiniz? Çok güzel bir sözümüz vardır bilirsiniz 'ayinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz', siz yaptıklarınızla ya da örgütlenmenizle farkınızı koyamıyorsanız kim olduğunuz oldukça belirsiz karar verin artık. Bir yandan bunların demokratik kitle örgütleri olduğundan ve demokratik mücadele verileceğinden söz ediyorsunuz, bazılarınız bu bağlamda baskı grubu diyor bunlara, istemlerini kabul ettirmek için iktidarları zorlayacaklar. Tıpkı "ileri" batı toplumlarındakiler gibi. Yoksa siz "ileri" batı toplumları gibi mi olmak istiyorsunuz. Bu noktada başka bir tartışma konusu gündeme geliyor: Bu derneklerin işleyişi demokratik mi olacak yoksa merkeziyetçi mi? Eğer bunlar demokratik kitle örgütleriyse makul olanı demokratik olanı değil mi? O da olmuyor ama ne yardan vaz geçiyorsunuz ne serden.

okul dışında apayrı sorunları kaygıları olan,bambaşka hayatlar yaşayan 'tüm öğrencilerle' nasıl birlik kuracaksınız?

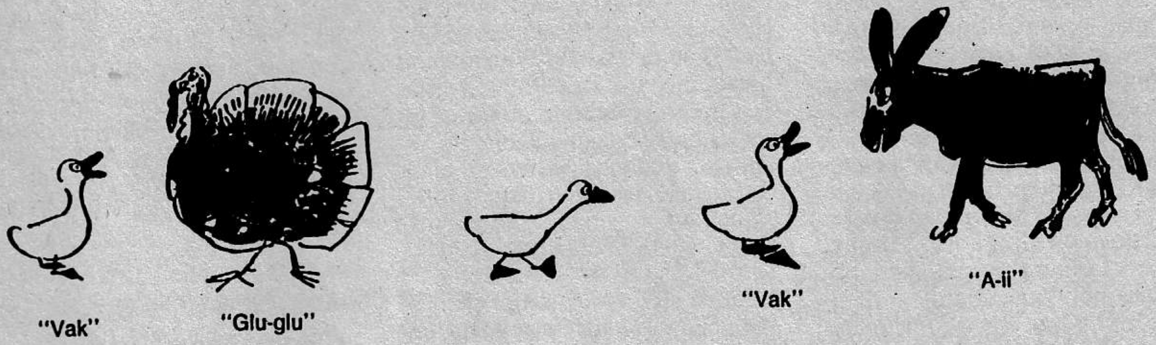
Hem demokratik mücadele vereceksiniz, hem de onu kendi doğrularınıza göre kitlesel katılımı sağlayarak yürüteceksiniz. Hem yönetilmeye karşı çıkacaksınız hem de "kendi doğrularınızla" diğerlerini yöneteceksiniz. Burada durup biraz düşünün, yönetilmeye mi karşısınız yoksa kendinizin yönetilen olmasına mı? İkisi çok farklı şeylerdir; birinciler onlar yönetmeye olduğu kadar yönetilmeye de karşıdırlar, ikinciler ise başkaları değil de biz yönetelim derler. İşte bu ikinciler çok tehlikelidir ve onların yönetilmeye karşı çıkışları baştan sona bir demagojidir. Zaten pek çok laflarında ve uygulamalarında yönetmeye karşı olmadıkları açıktır. Onlara göre öğrenci dernekleri, işçi sendikaları, köylü birlikleri vs. demokratik mücadele verir bu ise 'demokrasi mücadelesinin' bir parçasıdır. Demokrasi mücadelesi ise kendi deyimleriyle 'iktidar mücadelesidir'. Bildiğiniz gibi demokrasi bir yönetim biçimidir tabi bununla içiçe bir de yaşam biçimidir. Bir ülkede ne kadar çok demokratik kitle örgütü varsa ve ne kadar çok çeşitlilikte siyasi parti **siyaset** arenasındaysa o ülke o denli demokrasiyle yönetilmektedir denir. Şimdi burada hangi ülkelerin daha demokratik olduğu tartışmasına girmeden sormak istiyorum, yoksa siz demokrat mısınız? Bakın öğrenci derneklerinden nerelere geldik, e.. zaten herşey birbiriyle bağlı değil midir? Ben yine de o konuya dönmek istiyorum. Çeşitli derneklerin istemleri arasında bir tanesi var ki oldukça önemli. Öğrencilerin tek tip robotlar haline getirilmesine karşıyız diyorlar.

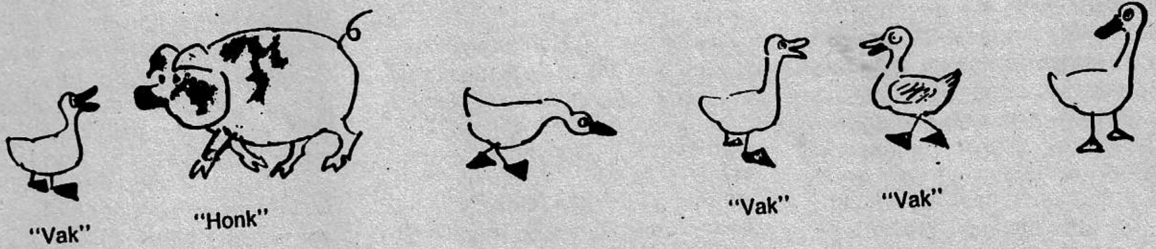
Tanımların masum şeyler olarak kalmayıp belirli bir yaşam biçimi dayattığını ve belirlenmiş yaşam biçimlerinin insanları birbirlerinin aynı şeyler durumuna getirdiğini farketmiş olmaları güzel, eğer kendi söylediklerinden bunu anlıyorlarsa... Peki bunun üzerine ne halt yemeğe 'öğrenci olmak temelinde' bir araya geliyor ve bu tanımı baştan, en baştan kabul edip kendinizi ona mahkum ediyorsunuz. Yoksa siz YÖK'ün ya da bu eğitim sisteminin mi öğrencileri tek tip canlılar yaptığını sanıyorsunuz? Öğrencilik, ki bu kurumsallaşmış eğitimin yarattığı bir yaşam biçimidir, tüm tanımlanmış yaşam biçimleri gibi (işçilik, bürokratlık, doktorluk) sınırları bellidir. Toplumdaki işlevleri, müdahale edebileceği alanlar, isteyiş biçimleri önceden saptanmıştır. Burada önemli olan kendini öğrenci olarak hissedip hissetmemek ya da öyle tanımlayıp tanımlamamaktır, yoksa üniversiteye kayıtlı olmak değil. Ve sen "düzenin" tanımlarını, yönetenler ve yönetilenler düzeninin tanımlarını önceden benimseyerek yola çıktığında onu reddetmenin yollarını kendin kapatmışın demektir. Tabi sözüm böyle bir niyeti olanlara.

■

"Vak"
'Möö"

"Vak"
"Bee"

"Vak"
"Glu-glu"
"Vak"
"A-ii"

"Vak"
"Honk"
"Vak"
"Vak"

Richter
" Vak! "

"İŞÇİLER VEREM ÜRETİMİ DÜŞÜRÜYOR!"

YA DA POLONYA DERSLERİ...

Nedim CEYHUN

1949'ın son aylarında Varşova sokaklarında PKP imzalı bir afiş göze çarpıyordu. Bu afişte yeralan slogan aynen şuydu: "İşçiler Verem Üretimi Düşürüyor!" O yıllarda Polonya'nın büyük sanayi kentlerindeki işçiler arasında kötü beslenme ve kötü çalışma koşulları yüzünden verem hastalığı kitlesel bir hal almıştı. PKP bu yüzden "yıllık üretim hedefleri"ne varamıyor ve üretimde büyük aksamalar oluyordu. Bir yandan genel sağlık tedbirleri alınırken bir yandan da işçiler alelacele tedavi edilip "Üretim Mücadelesinin Kaleleri" olan fabrikalara gönderiliyorlardı. Üretimde göze çarpan sıkı bir militerleşmeydi. Parti "Hızlı Üretim Artışı" hedefliyor, bu uğurda insan tahammülü ve çalışma süresi sınırlarını zorlayarak bir an önce bu "hedefe" varılmasını, "sosyalizm adına" istiyordu. İşçiler arasında hoşnutsuzluk artıyor, yer yer küçük grevler, iş yavaşlatmalar yaygınlaşıyordu. Parti bu amaçla "Üretim Baltalayıcılarına" karşı sert önlemler almayı kararlaştırıyor, bu sert disipline uymayan ya da "normal çalışma süresi" talep eden işçiler birer "sabotajcı", içe sızmış "Sosyalizm Düşmanı Güçlerin Ajanları" muamelesi görüyorlardı. Herşey "sosyalizm" içindi. Bu mutlu "gelecek" için feragat ve özveri gerekiyordu. Bu disipline uymayan işçiler "çürümüş burjuva ahlakının ve kişisel rahat düşkünlüğünün" birer "bireyci" sapmasıydılar.! Parti biryandan kendi içinde Stalinizmine uymayan aydınlara karşı "temizlik" harekatı uygularken, bir yandan da "üretim Cephesinin" sorunlarıyla uğraşmak zorunda kalıyordu. İşçiler bu politika karşısında "eleştiri" getiremiyorlar, fabrikanın ve üretimin planlanışında söz sahibi olamıyorlar, "parti komiserinin" emirlerini yerine getirmekten başka, "Haftalık zorunlu Parti Toplantıları ve Eğitim Seminerleri"ne katılmaktan başka bir faaliyet yürütemiyorlardı. Üretim tanrılarına adanmış birer kurbanlık koyundular adeta onlar. Dün kapitalizm koşulları altında büyük birer erdem olan "Grev" "Sendika" vb. gibi talep ve kavramlar şimdi adeta birer "hainlik" belirtisi olmuş ve "Geri-Dönüşcü Burjuva Talepleri" olup çıkmıştı birdenbire. Herşey onlar adına, onların iyiliğini isteyen, Marksist-Leninist" partili bürokratlarca planlanıyordu.

Ne oluyordu? Bu "sosyalizm" işçilerin sosyalizmi değil miydi yoksa? İşçiler kapitalist kölelikten bu yeni köleliğe düşmek için mi "kurtulmuşlardı"? Sosyalizm onlara "refah", "huzur", "özgürlük", 'yönetimde söz sahibi olma" vb. gibi şeyler getirmeyecek miydi? Bu "parti" kendi partileri değilmiydi? İşte 1950'lerde başlayan bu süreç, 1980'lerde "Sosyalist Askeri Diktatörlük"le sonuçlandı. Hepimizin bildiği üzere Polonya İşçileri Tersanelerde başlayan spontane bir grev dalgaıla, siyasal rejime cepheden devrimci bir tavır aldılar. Ekonomik talepleri bir anda aşan grev dalgası biranda ülkede "siyasal iktidarın yapısı" sorununu gündeme getirdi. Bir yanda devlet ve onunla bütünleşmiş Komünist Parti Bürokratları, bir yanda dageniş işçi kitleleri vardı. PKP'nin devleti işçilerin uzlaşmayacağını anlayınca, onların önderlerini ve rejime muhalif bir grup aydını en sert yöntemlerle tutuklattırarak bir 'Sıkıyönetim' ilan etti. Öte yanda Sovyet Tankları herhangi bir muhtemel devrime karşı"Kapitalizme geri dönüşü önlemek" bahanesiyle, tıpkı Macaritan'da ve Çekoslovakya'da olduğu gibi hazır beklediler. "Yasadışı Dayanışma Sendikası" kapatıldı. General Jaruzelski işçilere "sakin olmalarını" tavsiye etti.

-Sonrası ve Çarpıtmalar-

Bütün bu olanlardan sonra PKP ve SSCB'nin resmi iletişim araçları bir yalanı bir dizi çarpıtmayla birlikte yaygınlaştırmaya çalıştılar. Aklı başında herkesin kahkaha ile güldüğü bu "yalan"a göre Polonya'da bütün bu olup bitenler CİA'-nın ve emperyalist güçlerin oyunlarıydı. Leh Valessa bir CİA ajanıydı. "KOR" örgütü karşı-devrimci bir örgüttü. Polonya işçilerinin bu mücadelesine bu çamuru atanlar-böylelikle aslında ne kadar tükendiklerini, yaptıklarını "haklı" gösterecek hiçbir dayanak noktalarının kalmadıklarını bir kez daha gösteriyorlardı. Herşeyi paranoyakça "Kötü Güçler ve Komplolar" teorisinin ardına gizleyerek örtbas edebileceklerini sanıyorlar. (Bu ne biçim CIA'dır ki tüm sınıfı ayaklandırıyor? Sorumluluğu kedilerinde arayacaklarına işi teorize etmeye, kılıfına uydurmaya kalkıyorlar? bu

Jaruzelski: "Eleştiri değil, yardım ve anlayış bekliyoruz".

"CIA Parmağı" teorisi artık çürümüştür ve bütün dürüst insanları iğrendirmekten başka bir işe yaramamaktadır. Zaten ne zaman ideolojileri çıkmaza girse hemen bu teoriye sarılmaları artık klişe bir şey oldu.) İkinci saptırmaca olaylarda kilisenin rolü ve işçilerin dua etmelerinden dolayı hareketin kendisini "gerici" ilan etmeleri ki, bu da en az birincisi kadar komik ve saçma sapan bir şeydir. (Ne garip Şili'de kilise ve rahipler Pinochet'ye direnince "ilerici" oluyor da burada "gerici". Çifte standartın bu kadarına da pes doğrusu.) Bizim "ilerici", "gerici" türünden otomobil vitesi gibi bir tarih teorimiz yok, ama eğer illaki bu tanımı kullanmak durumunda kalırsak bizim için bir tek "ileri" olabilir; o da insanların yönetilip, güdülmedikleri, tahakküm altına alınmadıkları bir hayat. Tabii olaya öyle bakınca "gerici"leşenler de PKP ve onun gibi düşünenler oluyor o zaman. Bu arada "Batı' ne yaptı? Bir anda özgürlük meleği kesilen Batı ve özellikle ABD-Reagan sözümona Polonya işçilerinden yana göründü. Halbuki onun tek derdi bu kargaşalıktan faydalanıp Polonya'yı Sovyet sistemi dışına çekmeyi ummaktan ibaretti. Ne garip ki "Özgürlükçü" Reagan aynı günlerde Hava Kontrolörleri Grevcilerine zincirli prangalar vurduruyordu. Olaya devletler ölçeğinden bakınca hiçbir devletin adı ister 'sosyalist' isterse de 'kapitalist' olsun insanların özerk bir hayat ve kendilerini belirleme taleplerine "dostça" bakmayacakları aşikardır.

İşte "Verem Üretimi Düşürüyor" diye bakan mantık bugün varabileceği en son noktaya varmış görünüyor. Bu bakış ki insanı üretime koşulu bir hayvan, bir "Homo Economicus", hayatı da koskoca bir istatistikler eğrisi ve mali tablolar analizi olarakgörür. İnsan artık bu "yüce" amacın bir "aracı"'dır: Kişiliği, istemleri, duyguları olmayan bir zorunlu çalışma nüvesi. Herşey bu rasyonel hedefe yönelmiştir ve bu dikeyine bir sistem gerektirir tabi.Ekonomik Faydacılık ve üretimci insan çok eski bir burjuva düşüdür, tarihin cilvesine bakın ki şimdi buna "sosyalistler" sahiplenmiş görünüyor. Böyle bir hayat tarzında insan hiçbir biçimde yaptıklarınınve kendinin sahibi olamaz. Sürekli başkalarının isteği için yaşayan ve bu yaptıklarına ideolojik bir kabuk örerek rahatlamaya çalışan, sürekli onlarsız bir "hiç" olduğunu düşünmek durumunda kalan ve otoritenin istediği biçimde hayatını düzenleyen bir otomattır o.İşte "Polonya Sosyalizminin" yaratmak istediği insan budur. Çıkan dersleri ise: İnsanların bunu o kadar kabul etmedikleri... ■

KUTSAL BİR KAVRAM: AYDIN

Güler TOZAN

Soyluluk ünvanı gibi bir şey "aydın" kavramı. Üzerine bu kadar çok yazılmasına ve konuşulmasına rağmen açık-seçik bir tanımlaması henüz yok. Buna rağmen getirileri farklı yaklaşımların ortak özelliği ise hepsinin onu olumluyor olması. "Aydın olmak" bir erdem onlara göre. Ama ne erdem. "Sınıfsal ve tarihsel sorumlulukları ve görevleri olan: Organik olarak bağlı bulunduğu sınıfını temsil etmek, ideolojisini yaymaya ve hareketlendirmeye çalışmak, bilinç ticareti yanı sıra tarihi yapmak" gibi.

Kimisi büyük adam olmak ister, aydın olmak ister kimisi.

Neden, kimden ayırdetmek için kullanılır bu sıfat. Kıstası nedir bunun, neyle ölçülür.

Doğrudur, "aydın olmak" bir meslektir, iştir bugün. İşçi, çiftçi, memur olmak gibi. Farklı bir yaşam tarzı vardır. Mekanları, zevkleri ve dilleri farklıdır. Üstelik bunların damıtılmış olduklarını savunur. Ağzı daha fazla laf yapar. Var olan yapı ayrıcalıklar tanımıştır. Yönetimle olan ilişkisinde dolayım daha azdır. Onun nimetlerinden kısmen çöplenmiş olmakla birlikte tadının nasıl olduğunu bilir. Var olan yönetime "mundar" demesinde **kedi** mantığı yatar.

Erkin kendisinde olmasını ister.

Muhalifliği de burada başlar. Amacına tek başına ulaşamayacağının farkındadır. İnsanlara ihtiyacı vardır, hem de güdülebilecek olanına. Bunun için önce kendi konumunu yüceltmesi lazımdır. Ayrıcalıklarını kullanarak bunu sağlar. Yani, o bilendir. Bilim, teknoloji ve uzantıları onun mekanlarıdır. Hesabına geldiği ölçüde kulanma serbestisi vardır. Labaratuarda uygulanan deneyler ve alınan sonuçlar, onun açısından insanlar üzerinde de geçerlidir. Bilimsel yöntemlerle eriştiği "doğru"lar vardır. İş, bunları "cahil" nesnelere kabul ettirmeye kalmıştır. "Bilge"liğinin gereği ise kendi kategorisi dışında kalanların edilgen bırakılabilmesidir. Var olan yapıda bunun örnekleri çoktur.

Partini kurarsın. Yapmak istediklerini, yapacaklarını ve programını güzel ve süslü laflarla bezedinmi, güdülmek isteyen birilerini illaki bulursun. Sürünün küçük ya da büyüklüğü ise artık "aydın"ın politik cambazlığına kalmıştır. Politik hareket ve kitle hareketi ayrımının var olmasını işlersin önce. Sponten kitle hareketini lanetlersin. Politik hareketin ileriliciliği, üstünlüğü, önderliği falan derken sekreterya senin tabii bu arada oluşturduğun aygıt da, öyle bir yapıda olmalı ki, ters gelen fizan. Aba altından sopa göstermek bilinen bir yöntem, olmazsa tasfiye.

Daha geniş kesimlere ulaşmak istiyorsan -kuşkusuz istenir- bunun da örnekleri var. Fabrikalarda bir **pazarlama-uyuşma** anonim şirketi kurup adına da "sendika" dersin. Nasıl olsa senden öncekiler "sendika"nın bu olduğuna ikna etmişlerdir insanları. Çalışmayı kutsarsın, fazla üretime ödül verilmesine ön ayak olursun, daha fazla para, refah içinde yaşam vaadleri ile gücüne güç katarsın. Bilinç ticareti burada bir araç olabilir. "İşçi olduğu halde işçi gibi davranmayanlara sınıf bilincini taşırsın". Bilinçlendirirsin ne olduklarını bilmezleri.

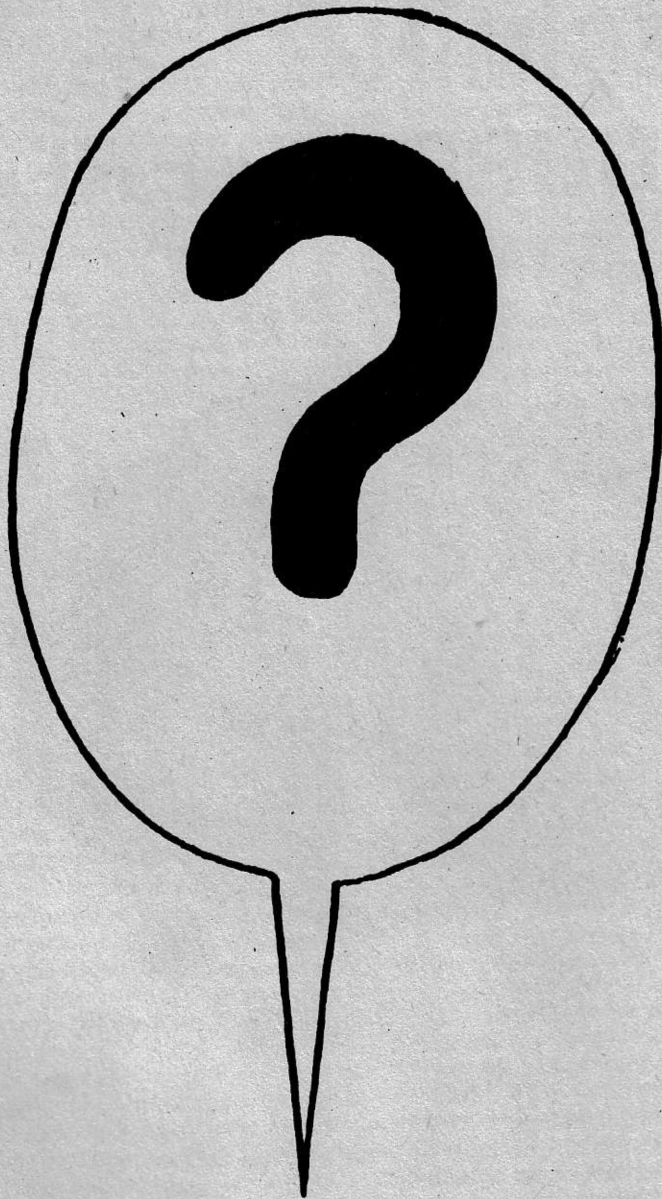
Eğitim ve öğretim kurumlarında da buna benzer şirketler kurulabilir. Bunlara da makul tanımlamalar bulmak kolaydır. At binenin kılıç kuşananın değil mi?

Lakin dikkat edeceksin, hepsi mekanlarda kalsın, sokağa çıkmasın. Zira bu mekanlar senin etkini ve denetimini kolaylaştırır. "Aydın" kavramında olduğu gibi insanları işçi-işsiz, genç-yaşlı, kadın-erkek gibi kategorilere ayırmak ve asgari programlar bunun bir yöntemi olabilir.

Yöntem bulmak kolaydır. Zira hazır şemalar elde mevcuttur. Amaç için her türden araç mübah değil midir?

"Aydın" olma tanımlaması bu türden fetbazlıkların bilimini icra etme tanımlamasından başka ne olabilir. Yoksa "aydın olmanın" ayracı okuyup yazabilmek, öğrenmek, düşünmek ve bilmek değildir. Ayrım noktası onların bunları, insanların üzerinde hakimiyet kurabilme araçları olarak algılama ve uygulamalarıdır. İnsanlara olan güvensizlikleridir. İktidar tutkularıdır. İstedikleri değişim nicelikseldir. Hayat buldukları yapıyı kısmen ölumsuzlasalar bile mutlak bir olumsuzlama kendi varlıklarına aykırıdır.

Tüm diğer kimlikler gibi o da bu yapının kimliğidir. Bu kimliği savunan bu yapının adamıdır. Yaratmak kimliklerin değil insanın işidir. İnsanın kendisi olması kimliklere gerek duymaz. ■

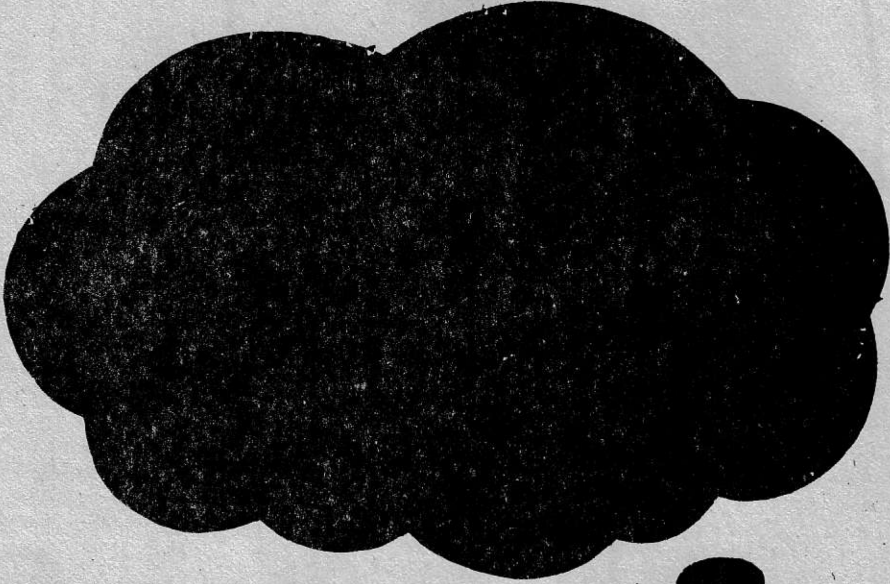

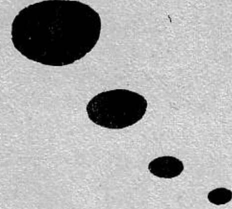

S. GROSS

ARA SEÇİMİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

EVRENSEL OY HAKKI YANILSAMASI

Michael BAKUNIN

Çeviren: Aslı GÜVENÇ

İnsanlar bir zamanlar evrensel oy hakkının sağlanmasıyla halkların özgürlüğünün garanti edileceğine inanıyorlardı. Ne yazık ki bu büyük bir yanılsamaydı ve bu yanılsamanın gerçekleşmesi birçok yerde radikal partinin çöküşüne ve demoralize olmasına yol açtı. Radikaller halkı aldatmak istemiyorlardı- ya da radikal gazeteler bizi buna inandırıyor- ancak bu durumda kesinlikle kendileri aldandılar. Halka evrensel oy hakkı yoluyla özgürlük vaadettiklerinde bundan gerçekten emindiler ve bu emin olmadan ilham alarak kitleleri harekete geçirmeye ve kurulu aristokratik hükümetleri devirmeye yetenekliydiler. Bu gün deneyim ve iktidar politikalarından ders almış olarak kendilerine ve kendi ilkelerine olan inançlarını kaybettiler, böylece yenilgiye ve çürüyüşe gömüldüler.

Her şey son derece doğal ve basit görünüyordu; doğrudan halkın seçimiyle gelen yasama ve yürütme gücünün halk iradesinin saf ifadesi olması gerekmez miydi ve bu, halk arasında özgürlük ve refahtan başka bir şey üretebilir miydi?

Bütün temsili sistem aldanışı, halk seçiminden çıkan bir hükümetin ve bir kanun koyucunun, halkın gerçek iradesini temsil etmesinin zorunlu ya da en azından mümkün olduğu kurgusunda yatmaktadır. İç güdüsel ve kaçınılmaz olarak halk iki şey bekler: En büyük hareket ve eylem özgürlüğüyle birleşmiş, mümkün olan en fazla maddi refah: Bu, halkın ekonomik çıkarlarının en iyi şekilde örgütlenmesi ve her türden iktidar ya da politik örgütlenmenin var olmaması anlamına gelir-çünkü, bütün politik örgütlenmeler özgürlüğün inkarına varmaya mahkumdur. Halkın temel özlemleri bunlardır. İster yasa koyucu ister yürütücü olsun yöneticilerin içgüdüleri- istisnai konumları nedeniyle- taban tabana zıttır. Duyguları ve niyetleri demokratik de olsa bir kez yüksek bir göreve geldikten sonra toplumu ancak bir öğretmenin öğrencilerini gördüğü gibi görürler ve öğretmenle öğrenci arasında eşitlik olamaz. Bir yanda bir üstünlük konumuyla kaçınılmaz olarak teşvik edilen üstünlük duygusu; diğer yanda ise ister yürütme ister yasama gücü uygulasın öğretmenin üstünlüğünü izleyen bir aşağılık duygusu vardır. Kim ki politik iktidardan söz eder, aslında hakimiyetten söz ediyordur; ama nerede hakimiyet varsa kaçınılmaz olarak orada toplumun büyük kesimine hükmediliyordur ve hükmedilenler doğal olarak hükmedenlerden nefret ederler, hükmedenlerin ise hükmettiklerini boyun eğdirmekten ve baskı altına almaktan başa seçenekleri yoktur.

Bu, politik iktidarın ortaya çıkışından bu yana ebedi ve ezeli tarihidir. En uç demokratların, en hiddetli isyancıların iktidarı ele geçirir geçirmez nasıl ve niçin en dikatli tutucular olduklarını da açıklayan budur. Böyle dönmeler genellikle ihanet olarak görülür ama bu yanlıştır; bunun tek nedeni sadece konum ve dolayısıyla perspektif değişikliğidir.

İsviçre'de de her yerdeki gibi yönetici sınıf yönetilen kitleden tamamen farklı ve ayrıdır. Burada da her yerdeki gibi politik anayasamız ne kadar egaliter olursa olsun yöneten burjuvazidir ve onun yasalarına boyun eğen halktır-işçiler ve köylüler. Halkın hükümetle ilgilenmek için ne fırsatı ne de gerekli eğitimi vardır. Burjuvazi ikisine de sahip olduğuna göre gerçekte hak olarak değilse bile kendine ait bir ayrıcalığa sahiptir. Bu nedenle her yerde olduğu gibi İsviçre'de de politik eşitlik sadece çocukça bir kurgu, bir yalandır.

Ancak varoluşlarının bütün ekonomik ve toplumsal durumlarıyla halktan ayrılmış olan burjuvazi, yasalarda ve hükümette halkın duygularını düşüncelerini ve isteklerini nasıl dile getirebilir? Bu imkansızdır ve günlük deney gerçekte, hem yasa koymada hem de hükümette burjuvazinin temel olarak kendi çıkarları ve önyargılarıyla hareket ettiğini ve halkınkilere büyük bir ilgi duymadığını kanıtlamaktadır.

Bütün kantonal hükümet üyelerimiz kadar bütün yasa koyucularımızın da doğrudan ya da dolaylı olarak halk tarafından seçildiği doğrudur. Seçim gününde politik hırsa sahip olan en gururlu burjuvanın bile Majestesi, Egemen Halka dalkavukluk etmek zorunda kaldığı doğrudur... Ama seçimler bittikten sonra halk işinin başına, burjuvazi de kârlı işlerine ve politik entrikalarına döner. Tekrar birbirleriyle ne karşılaşırlar ne de tanışırlar. İşi üstüne yüklenmiş ve güncel sorunların çoğunluğundan habersiz olan halkın, temsilcilerinin politik eylemlerini denetlemesi nasıl beklenebilir? Gerçekte seçilmiş temsilcileri üzerinde oy kullananların uyguladığı kontrol tam bir kurgudur. Ama temsili sistemde halk kontrolü halkın özgürlüğünün tek garantisi olduğuna göre bu özgürlüğün de bir kurgudan başka birşey olmadığı oldukça açıktır. ■

TARTIŞMA

STALİNİZM VAR MI ?

Kemal DEMİR

Son yıllarda bir kısım marksist için, Stalin eleştirisi ve Stalin kapsamlı kuramsal açıklamalara giriş, sosyalizmin'başarısızlığının'günah keçisi haline geldi. Stalin eleştirisine giren ve sosyalizmdeki "aksaklıkları" Stalin'in izlediği çizgiye bağlayanlar, çoğunlukla marksizm içinde marjinal ve entellektüel kesimleri oluşturuyorlar. Büyük ve iktidara yönelecek kadar gelişmiş marksist hareketler ise bu konuda ya susuyor ya da Stalin'in uygulamalarını savunuyorlar. Bu olayda bir püf noktası olsa gerek.

Kruşçev'in SBKP'nin 20.Kongresindeki açıklamalarından sonra, kuyruk acısı olanlar birer birer ortaya döküldüler. 20.Kongreden önce ise sadece troçkistler ve konseyciler "radikal" bir şekilde stalinizmi eleştiriyordu. Sonradan ortaya dökülenler de doğal olarak bu "tecrübeli" ve gadre uğramış akımların tezlerinin üzerine basarak yükseldiler. Burada belki de sadece Frankfurt Okulu düşünürleri bir istisna oluştururlar. Ama onların da dolaysız politik hedefleri ve kaygıları yoktu. Politik kaygıları olan bütün marksist Stalin eleştirmenleri için hemen hemen doğru bir genellemedir bu .

Fakat henüz 1850'lerde Proudhon ve 1860'larda Bakunin ile Marx ve Engels arasında liberter-otoriter eğilimlerin tartışması başlamamış mıyd? Politik iktidarın ele geçirilip geçirilmemesi konusuda başlayan tartışma, örgütlenme konusunda gelişti ve I.Enternasyonal'in dağılmasıyla tamamen başka bir mecraya girdi. Sorun, artık taban tabana zıt hareketlerin mücadelesi sorunuydu. I.Enternasyonal etkinlik ve yaygınlık bakımından hemen hemen tam ortadan ikiye bölünmüştü. Marksistler anti-otoriter lafızlarını sürdürebiliyorlar ve ancak liberterlerin yaygınlığına ve etkinliğine eşit bir hareket oluşturuyorlardı.

Ta ki 1917 Ekim darbesine kadar. Engels seneler önce "işçilerin uzun erimli çıkarlarını korumak için bilinçli sosyalistlerin oluşturduğu güçlü bir hükümet gereklidir" demişti. İşte marksizm kendisi için gereken gençlik aşısına Bolşevik darbesi ile kavuşuyordu. Marksizm, iktidarı almak için koşullanmış bir sistem üzerine oturuyordu, ortak felsefeleri, tarih anlayışları, ortak olması gereken politik yöntemleriyle. I.Enternasyonal ve II.Enternasyonal içinde iktidarı ele geçirme pratiğinin küçük manevralarını yapmışlardı. Ama bu seferki gerçek bir savaştı, manevra değil. Ve bu iktidar, bir devleti ele geçiremediği takdirde anlamsızlaşacak olan marksizme yeni bir anlam veriyordu.

Marksizm iktidara koşullanmış bir sistemdir, dedik. Sadece Lenin'in, Stalin'in, Mao'un ve Castro'nun ya da Kim il Sung gibi evlere şenlik devrimcilerin değil, Marx ve Engels'in kafasında da böyledir bu. Örgütlenme tarzlarından, bilimsel sosyalizme kadar marksizmin hiç bir kavramı siyasal erk kavramıyla çelişmez, aksine onsuz boşlukta kalacaktır.

Bu nedenle Stalin uygulamaları ve dönemine getirilen marksist eleştiriler radikal olmaktan çok uzaktır. Stalin eleştiren Troçki, ne Kronstadt olayında, ne Yeni Ekonomik Politika'da (NEP), ne de Savaş Komünizmi uygulamalarında Stalin uygulamalarından farklı tavır alabilmiştir. Marksist gelenek içinde bu konuda en radikal tavrı alan konseyci hareket ise eleştirilerine Stalin ile değil Lenin'le başlayarak çok önemli bir olguya dikkat çekmiş ve süreç içinde konseyci hareket marksizmden kopmuş, uzaklaşmıştır. Stalin eleştirmeni marksistler, Stalin eleştirirken iktidar mantığını eleştirmişler, dolayısıyla kendi bindikleri dalı keserek kendi alanlarında da marjinalliğe mahkum olmuşlardır.

Marksist hareket iktidara mahkumdur. Marksist kuramda olduğu gibi, iktidarı ele geçirmeyi hedefleyen bir devrimle gelecek iktidarın da azı çoğu olmaz. Politik devrim totalitarizmi doğuracaktır, er ya da geç. Bugün kaç'Stalinizm'eleştirmeni marksist, Stalin değil de Troçki tasfiye eden tarafın lideri olsaydı, farklı bir sonuç ortaya çıkacağına inanır. Üstelik buna troçkistler de dahil. Troçki, tasfiye edilmeden önce geliştirdiği bütün otoriter tavırları "zorunluluk"la açıklıyor da, Stalin neden açıklamasın.

Uzun sürecek bir tartışmanın çağrısı olarak yazılan bu yazıda sonuç olarak şunu diyoruz: Stalinizm yoktur. Stalinizm, belirli tarihsel koşullarda tavır alan siyasal otoritedir. Her siyasal otorite, benzer tarihsel koşullarda benzer tavırları almaya sonuna kadar açıktır. 1930'lar Rus bürokratlarının ve parti liderlerinin ideolojisi marksizmdi, bugün de öyledir. "Stalinizm" iktidardaki marksizmden başka bir şey değildir. Radikal bir "stalinizm" eleştirisi, radikal bir siyasal otorite eleştirisi olmaksızın yapılamayacaktır. Gerisi laf-ı güzaf. ■

TARTIŞMA

BİR YAZI

Yüce ARMAĞAN

Rusya'da bolşeviklerin iktidarı almasının üzerinden 69 yıl geçti. Bunca yıldır sürüp gidiyor olup biteni anlama çabası. SSCB'de varolan toplumsal yapının, teoride istenilen hedefe yönelmediği ve hatta özlenilen hedefe gitmek yerine tam tersi sonuçlar doğurduğu söyleniyor bugün. Zorunlulukla açıklanmaya çalışılıyor olaylar. Açıklanamadığı noktada putlaştırılanlar, yerin dibine batırılarak çıkılmak isteniyor işin içinden. Teori, suçlu kişilerin bulunmasıyla aklanıyor bir çırpıda.

Tarihi sınıf mücadelelerinin tarihi olarak gören bu anlayışlar-hepsinin hemfikir olduğu bir nokta-, toplumun tarihini bu kişilerin yaptığını ya da yapmadığını söylerken düştükleri açmazın çözümünü "Doğru teoride" bulmakta gecikmediler.

"Leninist örgütlenme modeli sosyalist toplumun örgütlenme modeli olamazdı. Lenin önerdiği merkezci, dikeyine hiyerarşili, asker disiplinli parti modelinin sosyalizmle bağdaşıp bağdaşmadığını hiç düşünmemişti. Yani bu anlayışa göre yanlış adım, kapitalizme özgü bir örgütlenme modeli ile sosyalizm kurmaya kalkışılmış olmasındaydı.

Merkezci, dikeyine hiyerarşik, kışla disiplinine bağlı bir örgütlenme biçimiyle sosyalist bir topluma değil, devletin şişindiği, bürokrasinin egemen sınıf haline geldiği, (buyuran-buyurulan) ilişkilerinin sürdüğü ve gerçekten düşünmeyen kişilerden oluşan bir topluma gidilir."

Böylece sosyalizmin, leninist örgütlenme biçiminden dolayı yoldan çıktığını ispatlayan M.A. Aybar'a göre:

"Sosyalist örgütlenme biçimi, yatay bir örgütlenme biçimi olmak gerekir. Piramit biçiminde olan, burjuva örgüt modelinin tam tersi yani. Burjuva modelinde tüm yetkiler, piramidin tepesini oluşturan merkezde toplanmıştır. Sosyalist örgütlerde tüm yetkiler emekçilerden oluşan tabanın tekelinde toplanmalıdır. Sosyalist örgüt modeli, içiçe daireler biçiminde düşünülebilir. Dış daire işçilerden, köylülerden, emekçilerden oluşur. Kamu gücünün kaynağı burasıdır. Özyönetim buradan başlar. Kararlar burada alınır. Emekçilerin kendi aralarından seçtikleri yöneticiler, öteki daireleri meydana getirir: İller dairesi, bölgeler dairesi ve MERKEZ Dairesi".

Ne kadar basit değil mi; bütün sorun dikey örgütlenmeden çıktığına göre, çözüm artık basit: Dikey olmuyorsa yatay örgütlenirsin olur biter. Hem böylece marksizmin de ruhuna uygun olur. Diyalektik bir tersine dönüşle dikeyin karşıtı yatay, değil mi?

Aslında sorun bu kadar basit değil elbette. Siyasi iktidarı ele geçirmeye yönelen her hareket, ister yatay ister dikey olsun, şunun ya da bunun yararına oltay ister dikey olsun, şunun ya da bunun yararına olsun yeni bir yöneten-yönetilen ilişkisini beraberinde getirir. Yukardaki satırların yazarının "yeniden Marks'tan hareket ederek" varacağı yerin bundan başka bir şey olacağını beklemek, saflık olur zaten.

Buralardan bir koku geliyor, şimdi bu kokunun kaynağını bulmaya çalışalım.

"Gerçekte özgürlüğün egemenliği, ancak dışarıdan dayatılmış bir zorunluluk ve çaresizlik halinde çalışmaktan kurtulunduğu yerde başlar; şu halde özgürlük, doğası gereği olarak, maddesel üretim çevresinin ötesinde yer alır. Nasıl ilkel insan gereksinimlerini karşılamak, yaşamını sürdürmek ve üremek için, doğaya karşı savaşmak zorundaysa, uygar insan da toplumun yapısı, üretim biçimi ne olursa olsun, aynı şeyi yapmak zorundadır. O geliştikçe doğal zorunluluğun alanı da genişler, çünkü gereksinimler artar. Ama aynı zamanda onları karşılayacak üretici güçlerde gelişir. Bu alanda olanaklı biricik özgürlük, sosyal insanın, ortak üreticilerin, doğa ile alış verişlerini akla uygun olarak düzenlemeleri, doğanın kör gücüne boyun eğecek yerde, elbirliği ile onu denetlemeleri ve bu alış verişi **en az emekle** ve insan doğasına en yaraşır, en saygın biçimde gerçekleştirmeleridir. Ama bu çabalar zorunluluğun egemenliği içinde kalır. İnsan güçlerinin gereği kendinde olarak gelişmesi, özgürlüğün gerçek egemenliği bunun ötesinde başlar. Ne ki özgürlük, öteki alana, zorunluluğun egemen olduğu alana dayanarak gelişir. **Bu gelişmenin temel koşulu, iş gücünün azaltılmasıdır.**"(Marx)

Özgürlük anlayışı bu olduğunda devrim de bakın nasıl oluyor:

"Gelişmesinin belirli bir döneminde, toplumun maddesel üretim güçleri, var olan üretim ilişkileri ile, ya da bunların hukuksal anlatımı demek olan ve o güne dek içinde hareket ettiği mülkiyet ilişkileri ile çelişkiye düşer. Bu ilişkiler, üretici güçlerin gelişmesini sağlayan kalıplar olmuşken, artık gelişmeyi engelleyen ilişkiler haline gelir. İşte o zaman bir sosyal devrim çağı başlar. Ekonomik tabanda meydana gelen değişme, kocaman üst yapının tümünü az çok hızla alt üst eder. (Marx)

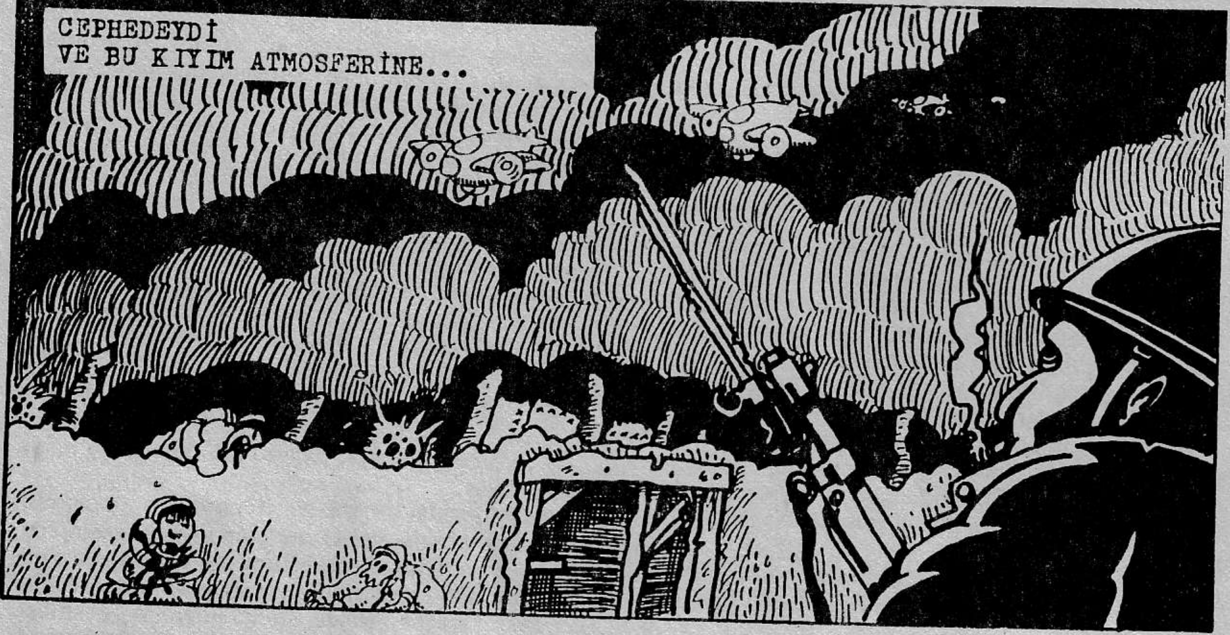
Görüldüğü gibi sorun basit bir örgütlenme hatası, Stalin despotluğu, Brejnev'in revizyonistliği değildir. Bütün bunlar marksizmin yanlış yorumlanması da değildir, aksine tam bir marksizm anlayışıdır. Hindistan'a İngiliz emperyalizminin girişini, üretici güçleri geliştireceği için "ilerici" olarak niteleyip alkışlayan anlayıştır.

"İnsanların yaşaması için gereken zorunlu çalışma süresinin kısaltılması, ki bu üretici güçlerin gelişmesini gerektirir." Olaya bu açıdan bakıldığında en önemli sorun teknolojik ilerlemedir, aynı zamanda zorunlu çalışmanın her zaman var olacağının bir savunusudur. Oysa, çalışma ve yaratma "iş" olarak kabul edildiğinde, katlanılması gerekli ve zorunlu bir şeydir. Çalışma, yaratma ve zevk haline, zevk alma aracı haline geldiğinde ise artık bunun katlanılması gerekli ve zorunlu bir "iş" olmayacağı, ayrıca bunun da teknolojik gelişmeyle bir ilgisi olamayacağı ise çok açıktır.

Özgürlük çalışmanın uzunluğu ya da kısalığı ile orantılı değildir. İnsanların kendi iradesi dışında hiç bir erkin olmadığı yerde vardır özgürlük. ■

ZONTA

CEPHEDEYDİ
VE BU KIYIM ATMOSFERİNE...

...BOMBALARINI KUSAN UÇAKLARIN
GEÇİŞİNE BAKIYORDU.
BRAMMMMM

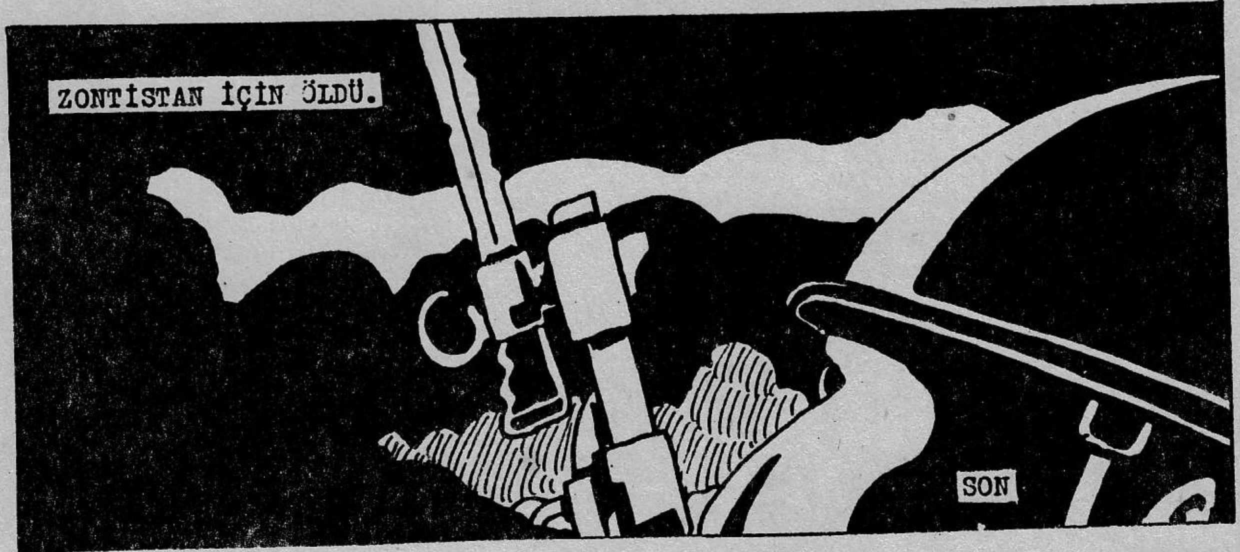

O ANDA B..U YEDİĞİNİ VE HİÇBİR
ÇIKIŞ YOLU KALMADIĞINI FARKETTİ...
ZONTA...ZONTİŞTAN İÇİN ÖLDÜ...

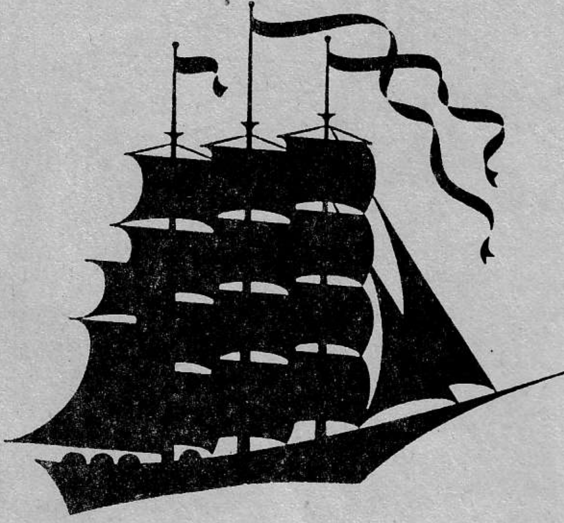

İKİ ATEŞ ARASINDA KALMIŞTI VE ANCAK İKİYE KADAR SAYABİLECEK ZAMANI OLDU.

KENDİNİ YERDE BULDU. YAPACAK HİÇBİR ŞEY YOKTU.

BUGÜN ZONTİSTAN'IN KÜÇÜK BİR KÖYUNDEKİ ANITTA ŞU YAZIYI OKUYABİLİRSİNİZ :"ZONTA ZONTİSTAN İÇİN ÖLDÜ"...

ZONTİSTAN
İÇİN ÖLEN ZONTANIN
ANISINA

YENİ DENİZLERE DOĞRU

Oraya-istiyorum; artık şüphesiz
Kendime ve bileğime güvenim,
Önümde upuzun açık deniz,
Yarıyor mavileri Cenevizli gemim.

Herşey ışıldıyor yeni, yepyeni,
Uyuyor öğlen zamansız, mekansız.
Salt bakışın-korkunç beni
Süzüp duruyor, sonsuz !

NIETZSCHE